

ТОНТЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 102-103 (6942-6943)
1998 йил 29 декабрь, сешанба

Сотувда эркин
нархда

ЖУШКЕЛДИНГ 1999 ЙИЛ

Кувончларга тўлди дил,
Куёш каби кулди дил,
Тошган дарё бўлди дил,
Сен келганда янги йил!

Улғайишга шошдик биз,
Яна бир ёш ошдик биз,
Бағримизни очдик биз,
Сен келганда янги йил!

Безатилган арчамиз
Севинтирди барчамиз,
Куйлаймиз, рақс тушамиз,
Сен келганда янги йил!

Қорбобо, Қорқиз — меҳмон,
Совгалари кўп чунон,
Биз билан сен ҳам қувон,
Келганингда янги йил!

Туроб НИЁЗ.

Янги йил тухфаси

Республика меҳрибонлик уйларида тарбияланаётган угил-қизлар учун ҳар йили утказилаётган Президент арчаси шодиёналарини ташкил этиш билан бу йил республика «Маҳалла» жамғармаси шугулланмоқда. Жамғарма булимлари шу кунгача томоша иштирокчиларини номма-ном ҳисобга олдилар, етарли миқдорда совғалар тайёрладилар.

Энг катта арча Тошкентдаги «Туркистон» саройига урнатилади. 29 декабрь куни Янги йил кечасида болаларга республиканинг энг таниқли санъаткорлари хизмат қилишади. 2, 3, 4, 5 январь кунлари болалар «Ўзбектуризм» Миллий компаниясининг маданий-ахборот марказига таклиф қилинадилар.

— Вилоятлардаги меҳрибонлик уйлари тарбияланувчилари ҳам Президент совға-саломларини олишади, — дейди Республика «Маҳалла» жамғармаси раиси Шухрат Жалилов. — Жиззах, Самарқанд, Сирдарё вилоятлари болалари учун худди Тошкентдаги каби томоша дастури намойиш этилади. Қорақалпоғистон ва мамлакатнинг бошқа вилоятларига «Ўзбекистон ҳаво йуллари» Миллий авиакомпанияси ёрдамида совға-саломларни етказамиз. Жамғармамининг худудий булимлари фаоллари бу ишларнинг асосий ташкилотчилари булишади.

Президент арчаси томошаларининг ҳар бир иштирокчисига Юртбошимизнинг эзгу истақлари битилган табрикнома-си топширилади.

А. САТТОРОВ.

Янги йил, Яхши йил,
Яхши-да жуда!
Чунки бир ёшга
Ўсдинг, Мавжуда.

Энди тилинг ҳам
Бурролашади.
Бўйинг ҳам ўсиб
Ақлинг ошади.

Ўнг қўл, чап қўлни
Ажратоласан.
Ойинг не деса
Илғаб оласан.

Янги йил, Яхши йил,
Яхши-да жуда!
Ўсиш, улғайиш
Давринг авжида.

Катта боладан
Талаб ҳам катта.
Ёшингга лойиқ
Бўлгин, албатта.

Ёшингга ёш кўшар
Байрам кўп бўлсин.
Совғалар улашар
Айём кўп бўлсин!
УМИДА

БУВИЖОНИМ «БИЗНИНГ БИЙИМИЗ»

Гавҳар бувимни қишлоғимиздаги катта-ю, кичик «Бизни бийимиз» дейишади. Бунинг сабабини энди билиб олдим. Бувим қишлоғимизнинг биринчи акушер-шифокори, эканлар. Шунинг учун бўлса керак, ҳозир 45—50 ёшга кирган амакилар, холалар ҳам «Мен туғилганда Гавҳар дўхтир доялик қилганлар» дейишади. Демак, бувим қарийб 50 йилдан буён шифо-

корлик касбини эъозлаб бутун қишлоққа доя бўлганлар. Ҳозир нафақалар. Етти ўғил, уч қизнинг меҳрибон ойижониси, 50 нафарга яқин невар ва эварларнинг бувижониси Гавҳар Абдулла қизи ҳаммининг бувиси. Бугун бизнинг Майма-ноқ қишлоғимизда 15 минг нафарга яқин аҳоли яшайди. Ҳар бир хонадон, ҳар бир инсон бувижоним учун кадр-

дон. Яқинда бувижонимнинг невар шогирдлари, Лобар опам ва Гулноза опам «Гавҳар бийим уч авлоднинг дояси» деб таърифладилар.

Мана, Аёллар йили деб эълон қилинган Янги йил ҳам яқинлашиб қолди. Барча фарзандлари ва неваралари номидан Гавҳар бувимни, шунингдек отажонимни, онажоним Манзурахонни, опаларим Феруза, Мадина, Адилбалар-

ни муаллимлар ва синфдошларимни ҳам чин дилдан табриклайман. Доимо соғ-омон булинглар, юзларингиздан табассум аримасин, дейман.

Шуқурилло АЙИЗОВ,
Касби туманидаги
14-мактабнинг
3-синф
ўқувчиси.

ИСММИ БУ ЁКИ ТАХАЛЛУС?

Синфимизда Зилола исмли қиз ўқийди. Уни ҳамма Зуля деб чақиради. Тугрироғи, узи шундай чақиримизни хоҳлайди. Нима эмиш, чиройли эшитилар эмиш. Ахир ота-онаси Зилола деган исми фарзандлари покиза, ҳалол ва зилол сувдек, озода бўлишини истаб қўйган эмасларми? Битта Зилолага эмас, балки баъзи бир узича узини «Модный» курсатадиган қизларга мана шунақа қандайдир Зуля, Гулямийе?, деб чақирдилар ёқади. Менимча, бу жуда катта хато. Нимага энди уз исми бизни ота-онамиз кўпни қўрган буви-боболаримиз қўйган исмларни бундай «Хорижий» тахаллусларга алмаштиришимиз керак?

Лобар АБДУАЗИМОВА,
Тошкент шаҳар,
Юнусобод туманидаги
273-лицей мактаб ўқувчиси.

МАЗРАГАН АРИҒИДАН СУВ ИЧГИМ КЕЛАДИ

Бизнинг қишлоғимиз жуда гўзал ва чиройли. Барча қишлоқлар каби ҳавоси тоза. Қишлоғимизнинг ўртасидан Мазраган ариғи оқиб ўтади. Лекин айрим виждонсиз кишилар шу ариққа ҳар хил ахлатлар ташлашади. Бунинг натижаси эса ўзингизга маълум. Янги қуриладиган биноларнинг олдидаги ахлатхоналар қишлоғимизнинг четига кўчирилган. Лекин, «ўрганган кўнгил, ўртанса қўймас», деганларидек, яна ўша ерга ахлатларни ташлашни бошлашди. Қишлоғимиз фаолларининг «ариққа

ахлат ташламанг, махсус ахлат тўкадиган жойларга ташланглар», — дейишларига қарамай, улар ариқ сувини ифлослантиришяпти. Ариқ сувининг ифлосланиши турли юқумли касалликларни келтириб чиқаришини наҳотки катталар билмаса?! Ахир уларнинг ҳам болалари борку! Атроф-муҳитнинг тозаланишига эътибор бериш — ўзининг, болаларининг саломатлигини сақлаш эканлигини катталар унутиб қўйишдимикан?

Лайло ФОЗИЛОВА,
Бухоро вилояти,
Ғиждувондаги 4-ўрта
мактаб ўқувчиси.

ЎСМА ҚЎЙСАМ МАЙЛИМИ?

Бувим ўсма қўйишни жуда яхши қўрадилар. Қишин-ёзин қўшларидан ўсма аримайди. «Қош яхши ишларингдан тўвоқлик беради», — дейдилар. Ҳар сафар ўсма қўётганларида мени ҳам «Қошинг сув ичади, сен ҳам қўйиб ол», — деб қистайдилар. Чақалоқлигимда уйқуси учиб кетди, деб ўсма қўймаган эканлар-у, аммо бир ёшга тулган кўнимдан бошлаб ўзлари қўйганларида менинг қўшимга сурқашни қанда қилмас эканлар.

Бир кун мактабга муаллима мени ўсма қўйганим учун барча синфдошларим олдида «Пардозчи қиз» деб роса уялтирдилар: Нима ўсма қўйиш ҳам пардозга кирадими? Ахир халқ табобатида ҳам қадимдан ўсма фойдали саналган эмасми? Ўсма кузга қўйилганда кузни равшанлаштиради. Турли замбуруғли касалликларни келтириб чиқарувчи микробларни улдиради. Бошга «хна» билан аралаштириб сурилса, қазғоқни йўқотиб, соч толаларини мустаҳкамлайди. Шундай экан муаллима опа, ўсма қўйсам майлими?

Гулноза МАКСУДОВА,
Тошкент вилояти, Тошкент
туманидаги 25-мактаб
ўқувчиси.

БИЗНИНГ ДИЛФУЗА ОПА

Севимли газетам «Тонг юлдузи»! Мен саҳифаларингга эълон қилинаётган ҳар бир мақолаларингни қизиқиш билан ўқиб бораман. Бу сафар сенга мактабимиз ҳақида ёзиб юборяпман.

Бизнинг мактабимиз 1990 йилда қурилган. Мактабимиз 3 қаватли бўлиб, унда 650 ўқувчи

билим олади. Биз ўқувчилар учун барча шароитлар муҳайё. Синф хоналаримиз кенг, ёруғ ва шинам.

Мактабимизда 2 та лицей-синф ва битта иқтидорли синф бор. Бундан ташқари, «Чашма» ёш қаламкашлар тугараги иш олиб боради. Бу тугаракка устозимиз Дилфуза Алимбекова раҳбарлик қиладилар. Дилфуза опамларни жудаям яхши қўрадим. Чунки улар жонқуяр ва меҳрибонлар. Биз ҳам у кишига муносиб шогирд бўлишга ҳаракат қилияпмиз.

Малоҳат АЗИЗОВА,
Андижон туманидаги 42-ўрта
мактабнинг 5-«Б» синф
ўқувчиси.

БАХТ НИМА?

БАХТ сўзининг маъносини чуқур ўйлаб кўрганмисиз? Агар ўйлаб кўрмаган бўлсангиз, эшитинг.

Бахт — бу кўринмас нарса туйғу бўлиб, уни ушлаб ёки кўриб бўлмайди. Бахт ҳаммага ҳам насиб бўлавермайди. Кишилар бахтга қандай эришадилар, деган савол туғилади. Бунга шундай жавоб бериш лозим: Энг катта бахт — бу соғлиқдир. Биз эса ота-онамиз бахтимизга соғ-омон юрганликларидан, аъло ўқиётганимиздан ва мустақил Ўзбекистоннинг фарзанди эканлигимиздан бахтлимиз.

Мана, кўриб турибсизки, чет элларда урушлар бўлаяпти. У ердаги кишилар азоб чекаяпти. Уларни бахтсиз деб аташ мумкин. Чунки, уларнинг Она ватанлари вайрон бўлаяпти.

Бизнинг Ўзбекистонимиз доимо гуллаб, яшнаверсин. Биз ҳам шу Она диёримизда бахтиёр кун кечирайлик. Бахтимизга юртбошимиз соғ-омон ва умрлари узок бўлсин!

Наргизхон АХМЕДОВА,
Фарғона вилояти, Яйпан шаҳридаги 9-мактаб
ўқувчиси.

«РОМАШКА» САЛАТИ

Иккита қизил лавлаги,
яримта қарам,
Иккита қизил сабзи
майда қилиб тўғралади.
Иккита картошкани ҳам майда тўғраб, қовуриб оласиз.
100-150 грамм гўштни ҳам тўғраб, уни ҳам қовуриб оласиз.

Ҳамма масаллигингиз тайёр булганидан кейин, «ромашка гул» шакли-безайсиз.

Очил дастурхон

4 ош қо-сиз. Устидан озгина туз сепишни унутманг. Тайёр салатингизни дастурхонга тортсангиз иштаҳа очар дастурхон булади.

ГЎШТЛИ ПИРОГ

100 грамм гўштни ва битта пиёзни тўғраб, озгина туз сепиб, аралаштириб кўясиз.

Ҳамирига эса:

битта елена, бир стакан қатик, озгина туз ва ош содаси ишлатилади. Ҳамирни тайёр қилиб олганингиздан сўнг, уни иккига бўласиз.

Биринчи Ҳамирни листга ёйиб, устига тайёр қиймани соласиз ва устидан иккинчи Ҳамирни ёйиб, четларини чимчилаб беркитиб чиқасиз.

Пирогни паст бўлмаган оловда пишириб оласиз.

Пирог пишгач, уни кесиб меҳмонларга тортасиз.

Наргиза АБДУЛЛАЕВА.

Муқаддас Рамазон келди. Авжи киш фасли бўлса ҳам куёш чиқиб ҳаво чарақлаб очилиб кетган. Шундай пайтда уйда ўтириб бўладими? Хушим келиб дала боғимга жўнайман.

Дарвозани очиб киришим билан одатдагидек қўшнимиз қизи Зебо югуриб келди. Эртақлар, ривоятлар ва топишмоқлар мухлиси бу жажжи қиз эшикдан кирди-ю, тортиниб камтарона бир чеккада тураберди.

— Хўш, Зебо, нега бугун мактабга бормадинг?

— Вой, ғалатисиз-а, бугун от-дих-ку! — деди менинг фаромуш-хотирлигимдан кулиб.

— Ҳа, айтгандай, эсим курсин, — дейман гуноҳкорлардай.

— Сиз ҳам бугун ишга бормаяпсиз-ку, ахир шуни ўйламадингизми, жуда қизиқсиз-а!

Кўлимдаги майда-чўйдаларни кўйиб, янги олиб келган иссиқ нондан Зебога тутқазаман.

— Вой, Рамазон айтганим йўқ-

ку, нега нон берасиз? — дейди яна ҳазиллашиб.

— Ҳали Рамазон айтаяпсанми?

— Ҳа, кеча кечкурун болалар билан қишлоқни айланиб чиқдик.

— Нима деб Рамазон айтдинглар?

— ...

— Ё билмайсанми рамазон айтишни, мен ҳам болалигимда айтганман.

— Қани, бўлмаса айтиб берингчи!

— Йўқ,

о л -

— дейман.

Бу уйнинг туйнугидан тутун чиқар.

Бизга ёғлиқ патирлар бутун чиқар.

Рамазонда дуо олинг келин пошшо,

Умр бўйи ҳаётингиз бахтли кечар...

Аллоҳ сизга умр

РАМАЗОН АЙТИБ КЕЛДИМ...

Болалар,

ҳалқ севган ёзувчи

Мақсуд Қориев бобонгиз сизни ҳам унутмай, «Зебонинг топишмоқлари» ни йил бўйи айтиб бердилар. Янги йилда ҳам тенгдошингиз Зебо қиз сабаб, севимли ёзувчимиз Сиз билан бирга буладилар.

Янги йил Сизга шодлик, баракали ижод, оилавий хотиржамлик олиб келсин, Мақсуд бобо!

берсин дехқон ота, Болалариз тезроқ ўсиб бўлсин катта,

Олма, туршак, жийда, майиз берақолинг,

Болаларнинг савобиға қолақолинг.

— Ёзиб бўлдингми?

— Ҳозир, ҳозир...

Зебо ёзиб бўлди-да, гўё болаларга хос қизиқ бир кайфиятда:

— Уй эгаси кўнглимизга ёқмайдиган арзимас нарса берса ўзимиз айтадиган шиғирларимиз бор. Мана эшитинг:

Ака берасиз, ака берасиз Нега бизга чақа берасиз.

Ёки:

Оқ танга, кўк танга, Чиқара қолинг жон янга.

Ёки:

Берган ўғлизи мулла бўлсин, Отининг эгари тилла бўлсин.

— Анча нарса билар экансан-ку, Зебо, тагин билмайман, дейсан.

— Сизга янги топишмоқлар, ривоятлар топиб кўйдим. Газетга чиқарасизми?

— Агар янгилари бўлса чиқаришадим, — дейман қизалоқнинг кўнглини кўтариб.

Зебонинг янги топишмоқлари

МУШУК ВА СИЧҚОН

Чиройли оқ мушугим бор. Анави куни оморхонадан бир сичқонни тутиб олибди. Ҳовлимизга олиб чиқиб емасдан, роса ўйнади. Қўли билан олиб кўтаради. Кейин кўйиб юборади-да, сичқоннинг ўзи мажолли йўқ-ку, яна қочади денг. Бир тешикка кираман, деганда, яна чақонлик билан ушлаб олиб, ўйнайди. Нега шундай?

Нега дарров мушук сичқонни еб

Зебонинг

ТОПИШМОҚЛАРИ

қўя қолмай, у билан ўйнашади?

ЁНҒОҚ КЎЧАТИ

Боғимизда ҳар йили ариқ бўйида, ишком пуштасидан ёнғоқ кўчати чиқиб қолади. Бўлмаса ёнғоқни ойим ҳам, дадам ҳам экмаганлар. Кейин дадам ўша нобоп ердан униб чиққан ёнғоқни бошқа жойга олиб ўтказадилар. Ўша кўчатлар ҳозир катта бўлиб, ҳосил бера бошлади. Саволим шуки, ўша ёнғоқларни ким эккан? Балки бунга ўқувчилар жавоб беришар?

ҚАЛДИРҒОЧЛАР

Қалдирғочлар айвонимиз пештокига ин қўйишган. Ҳар йили баҳорда ўша инларга қайтиб келиб, бироз «ремонт» қилишади-да, кейин бола очиб, уларни учирма қилиб кетишади.

Менинг иккита саволим бор:

1. Нега қалдирғочлар одамларга яқин жойга ин қўришади? Сабаби нима?

2. Нега уларнинг болалари учирма бўлгач, қайтиб келишмайди?

ОЧКЎЗ ҚУШЛАР

Кейинги йилларда қишлоғимизда оқ қанотли қушлар кўпайиб кетди. Илгари баҳор фаслида эртаю кеч бири олиб, бири кўйиб сайраб ётадиган булбуллар негадир камайиб қолди. Зарғалдоқ, сўфитўрғай, қизил иштон, читтак, сассиқ-попишак, мусича деган қушлар ҳам кам. Нега десангиз, оқ қанотли майна деган йиртқич қушлар уларнинг полапонларини, ҳатто тухумларини ҳам еб кўйишаркан. Курбақа, илонларни ҳам. Емиш камайиб қолганда молларнинг устига чиқиб, канасини ҳам териб ейди. Бунга ўз кўзим билан кўрганман. Гилос, олча, узумларни ҳам ҳали пишмасдан еб қўяди. Илгари бу қушлар қишлоғимизда йўқ эди.

Айтингчи, бу очкўз қушлар Ўзбекистонга қаердан келиб қолган?

ЯНА ИККИ ТОПИШМОҚ

1. Мана қаранг, от турибди. Ёнида кучугим. Мен айтган топшишмоқнинг мазмуни ҳам шу икки жонзотга боғлиқ.

Ўша нарса отдан баланд, итдан паст. Хўш, айтингчи, у нима?

2. Мана шу сиз кўриб турган кўмкўк дала. Тагида олтин қозик бор. Қанақа олтин қозик экан ўша?

Мақсуд ҚОРИЕВ

Афсоналарда айтилишича, дуторни Шарқда «Арасту» номи билан машҳур булган буюк юнон олимни Аристотел яратган эмиш. Дутор яратилишига қуйидаги воқеа сабаб булган эди. Арасту яшаган даврда ҳамма чолгулар баланд товушли даранглаган сало берарди. Арастунинг эса ёқимли хазин товушни эшитгиси келар экан. Кунлардан бир кун тут дарахти тагидан утиб кетаётганида куз олдиға ипак келибди. «Бартидан шундай майин тола олинадиган бу, дарахтдан чолгу асбоби тайёрланса қандай сало берар экан?» — деб ўйлабди.

Арасту чолгу ясашга ҳаракат қилибди. Чолғунини қандай ясашни ўйлаб шаклини ҳам топибди. Бир

кечасини чопиб, рандалаб тайёр ҳам қилибди. Сунг ип тортиб чалса ҳеч овоз чиқмас эмиш, шунда у яна ўйлаб-ўйлаб, кўчага чиқиб утирибди. Бир маҳал қараса, бир ҳушовоз йигит дилрабо қушиқ айтиб кетаётган экан. Арастунинг овозини эшитиб: «Хўп ҳам ширали овози бор эканми? Мен ясаган чолгу ҳам шундай оҳ»

нграбо овоз чиқарса қанийди» деб ўйлабди.

Кеч бўлибди. Арасту уйига кириб етибди. Бир вақт уйғонса, кўчадан бояги йигитнинг яна ашула айтиб утаётганини эшитибди, бироқ энди

йигитнинг овози равон эмас, бугиқ экан. Арасту хайрон бўлиб кўчага чиқибди. Ҳалиги йигитни

тухта-тиб: «Боя кундузи сен ашула айтиб утаётганинда овозинг жуда ёқимли эди, энди нега бугиқ?» — деб савол берибди. Йигит эса кулиб: «Эй, содда одам, боя туйга кетаётган эдим, энди туйдан қайта-тибман, қорним тўқ» дебди.

Шундан кейин Арасту ясаётган чолғуси косасининг ичини ўйибди. Унга тери қоплаб, чертиб қурибди. Муъжаз асбобдан жаранглаган товуши эшитилибди.

АЗИЗ МУШТАРИЙЛАР!

Бировнинг қалбига азоб бериш қанчалар ёмон... Бироқ, бу гал биз сизнинг қалбингизга оғирроқ бир туйғуни, яъни ғамни йўллаётимиз. Гарчи, кунларимиз хушнуд, қувончли бўлсада, бу — умр йўли фақат шодликлар орасидан ўтади дегани эмас. Қалб тириклигини англашимиз учун ҳам ўлим, ғамли воқеаларни эслаб туришимиз керак: Қолаверса, азиз болажонларимиздан бу саҳифани тайёрлаганимиз учун узр сўраймиз, негаки улар ҳали бундай ғамгузорликни ҳис қила олмадилар, лекин бизнинг ёши улуг ўқитувчилар, ўсмир ёшлар ҳам ўқиб бордилар. Улар энди ҳаётнинг фақат шодликлардан иборат эмаслигини билдилар.

Биз мактаб ёшида бевақт ўлим олиб кетган синфдошларини эслаб мактаб йўллаган болаларнинг хатларини олиб ушбу саҳифани тайёрладик. Қолаверса, бу «хотира» рукни ўтиб кетганларни эслаш, уларнинг руҳини шод этиш учун восита бўлади. Ахир, яхши сўзлар билан эслаш йўлланган ягона эҳсондир ва яна... фарздир.

Сен ниҳоятда ғамгин, уйчан ва аллақандай кетишга шайланган йўловчига ўхшардинг. Кузларингга қарасам «Тез кунларда кетаман, мени эслаб турарсан» деяётганга ўхшарди...

Ориф!

Сен билан бир мактаб-

ишқ шивирларини ёзди-ган пайтларимиз эди...

Синфхонамиз деразаси тагида катта синф болалари кетмай айланадиган ажойиб дамлар эди...

Мактабдан қайтишимизда йўлимизни йигитчалар тўсиб, учрашувга таклиф қиладиган дамлар эди...

қўшнингнинг хонадонини гуллатиб юрибди. Биламан, сен уни бахтли бўлишини истайсан...

Сен мактабда ҳам 20 йиллик умрингдек сокин яшардинг, сокин севдинг, аммо...

Аммо сокин ўлмадинг.

Ориф! 20 ёшида умри

нега бунчалар яхши кўрди экан-а?

Шу воқеани гапириб бераётиб синфдошим Жонибек, «Гулжамол, биласанми, Ориф билан охири бор хайрлашишга кирдик. Ухудди ухлаб ётганга ўхшарди, ҳозир уйғониб «Жура, кетдик туйга борамиз» дейдиганга ўхшайди. Юзлари оппоқ беғубор болачага ўхшайди» деб ғамгин бўлиб гапириб берди.

Ростдан ҳам сен сокин яшардинг. Сенинг сокин умрингга ҳазонларини тўзғитиб ўлим келди.

Онанг ҳар бир синфдош йигитни қучиб йиғлаганмиш. Онанинг фарёдига ким чидайди, 40 та жони ҳам болам деб бўзлаётган

«БУ ДУНЁДА БИЗ БИР ЙЎЛОВЧИ»

да ўқирдик. Одатдагидек «Б» синфнинг болалари қандайдир вазминроқ, мени кечирасан-у, «А» синфига қараганда ўқиши сустроқ бўлади. Сен «Б» синфда ўқирдинг.

— «А» лар аълочи, «Б» лар балочи, — деб бир-биримиз билан гўёки ёвлашардик. Шунда сен:

— Ҳечамда «А»ларга алам, «Б»ларга байрам», — деб кўярдинг.

Мактабда ўқиб юрган пайтларимизда сен мени курсанг маъюс жилмайиб кўядиган бўлдинг... Унда биз анча улгайган эдик. Бир-биримизга севги хатлари —

Муаллимларимизнинг «фигони» фалакка чиқиб, бизни деворга тескари қаратиб жазолайдиган пайтлар эди...

Уша пайтда сенинг аканг синфдош дугонамга севги изҳори йўлларди. Шу сабаб ҳам сен менга жилмайиб кўярдинг...

Ориф!

Сен мактабда туполончи бўлмадинг, аълочи бўлмадинг, бирор қизнинг сочини юлиб, жигига тегмадинг...

Фақат, мактабдаги энг гўзал қизни севардинг...

У қизни бошқа йигитлар ҳам севарди. У жудаям гўзал эди...

Уша қиз бугун сенинг

ҳазон бўлган синфдошим! Сен ҳақингдаги қайғули хабар барчамизни эсанкиратиб қўйди. Гўёки ўлим сенга шафқат қилиши керакдек эди, гўёки сен ўлмаслигинг керак эди...

Сен йигитлик бурчингни ўтаб бўлаёзган эдинг. Келсанг ота-онанг тўй қилмоқчи, бахтли қаролиғки, туйга аталгани азангга кетди. Бир мудҳиш ҳақиқат бор, бу — ўлимдир. Лекин сен ҳали яшашинг керак эди...

«Орифни харбий хизматда электр токи уриб ўлибди». Бу мудҳиш гапга мен неча кунлар ишонмай юрдим. Ахир, энди яшай деганида, яшнаш деганида ўладими одам?! Худо сени

онанинг дардига ким малҳам кўяди?

Опа-акаларингни кўрдим. Барчасининг кўзларига ғам чуққан, озиб-тўзиб кетган. Кимга айтишини, сенинг ўлиминг сабабкорини билолмай азобда эканини сездим. Остонасидан, жонини қўшиб, нонга тиш изларингни олиб қолаётганда онанг қанчалар бўйларингдан, қошу кўзларингдан ўргилиб севингандир...

Ногоҳ ўлим сени темир тобутда олиб келганда унинг икки дунёсидан ёруғлик, бир чимдим ойдинлик тополмагандирсан...

Ориф!

Сени руҳинг энг пок дунёларда юрибди. Уша руҳинг онангни қалбини, дунёларини ёритсин!...

Сен жаннатда ғилмон бўлиб сайлангансан, чунки сен беғуноҳ кетдинг. Фариштадек кетдинг...

Менга фақат синфдош бўлган синфдошим!...

Гарчи, ўлим кўрқинчдир, бироқ у озодликдир! Сенинг озод руҳингга ҳаловат тилайман! Дунёларинг ободлигини тилайман! Лабларинг оҳиста шивирлаётир, руҳинг менга овоз бераётир!

«Ўлим эрк устига қадалган туғдир!»

Гулжамол АСҚАРОВА.

ОСМОНДАН НИМА ТОПДИНГ, АСОЛАТ?

Мен сени аҳён-аҳёнда қимтинибгина келишингни соғинаман.

Сен ҳечам, дунёга бир онгинага келганга ўхшамасдинг ҳаёлимда бирга узок дугона бўлиб яшайдигандек эдик. Турмушга чиқиб, болаларимиз куп буладигандек эди. Тугриси-ни айтсам, ўлим ҳаёлимнинг бир бурчида ҳам йўқ эди. Ахир 16 ёшида одам улимни эслармиди?

Севгини, севги хатларини ўқишни, Тошкентларда ўқишни уйлайдиган ёшда ўлим ҳақида уйлаб булармиди?

Лекин сен касал бўлиб қолдинг. Кўкка тикилиб узок уйладик.

Асолат дугонажон!

Осмондан нима топдинг-ки, бизни ташлаб осмонларга кетдинг-а?

Нега энди гулддек даврингда кетдинг-а?

Ўлиминг ҳақида эшитиб, ногоҳ синфхонадаги воқеани эсладим. Ҳаммамиз ранглар ҳақида, севимли рангларимиз ҳақида суҳбатлашардик.

— Зубайда, сен қайси рангни яхши кўрасан?

— Оқни.

— Сен-чи, сен?

— Зангори осмон рангини. Ҳаммамиз уз севимли рангларимизни чуғурлаб айта бошладик. Кимдир:

— Асолат, сен-чи, сен қайси рангни яхши кўрасан? — деди.

Сен аллақандай оғриниш билан:

— Қора рангни, — дедим. Жимлик чуқди. Қайси биримиз, қора ёмон ранг-ку, деб суҳбатни улаб кетдик... сен жим туравердинг...

Ушанда кўнглингга нима-

лар келди экан-а?

Асолат!

Мана биз мактабни битирдик. Мен Тошкентга ўқишга келдим. Кирилмадим. Сени куп эсладим. Балки сен билан келганимда кирармидим. Аммо яхши кунлар олдинда. Сен кўриб турсанг керак, ахир руҳлар бизни кўрар экан-ку. Бироқ энди мен сени кўра олмайман...

Энди фақат сени туйларимиз, йигинларимизда эслаймиз. Одамзот йўловчи экан. Кимдир бу карвонсаройда купроқ, кимдир озроқ тўхтаб утаркан. Сен жуда ҳам кам тўхтадинг. Руҳинг шод булсин, синфдош!

Сени ҳеч қачон унутмаймиз!

Зубайда РАҲМОНОВА,
Самарқанд
вилоятидаги
20-мактаб ўқувчиси.

ЁШ ИҚТИСОДЧИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

Ислом КАРИМОВ:

**ФАРЗАНДАЛАРИМИЗ
БИЗДАН КЎРА**

**КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО
ВА**

**БАХТЛИ БЎЛИШЛАРИ
ШАРТ!**

 БИЗ бугунги ҳаётимизнинг қайси масалалари ва вазифалари ҳақида, қайси истиқболлари ҳақида папирамайлик, бошқариш ва ишлаб чиқаришнинг барча бўғинларида - ҳамма нарса бугун кадрларга ва яна кадрларга бориб тақалади.

Бу масалани ҳал этмасдан туриб, амалда ўз истиқболимизни кўриш мумкин эмас. Бу охир-оқибатда бизнинг ўз фарзандларимиз, набираларимиз олдидаги бурчимиздир. Биз уларни эртанги мураккаб, суронли ҳаётга тайёрлашимиз керак.

 ФАРЗАНДАЛАРИМИЗ биздан кўра билимли, кучли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт. Такрор айтаман: мана шу эзгу мақсад бугунги кунда ҳар биримизнинг ҳаётимиз мазмунига айланиши даркор.

 ФАРЗАНДАЛАРИМИЗ - бизнинг ғуруримиздир. Бу ҳар бир инсон учун тушунарли, албатта. Биз ҳақиқатан ҳам ўз фарзандларимиз ва набираларимиз билан фахрланишни истасак - улар замонавий билим ва тажрибага эга, иймонли-эътиқодли бўлишларига, Ватанимиз тарихида ўчмас из қолдирган буюк аجدодларимизнинг ишларини давом эттиришларига

эришишимиз лозим.

 БИЗ ўз олдимизга қўйган эзгу мақсад бугунги кунда одамларнинг онгу шуурига кириб борди - биз келажаги буюк бўлган давлат ва жамият қуришни истаймиз. Ва бунинг учун бизда ҳамма асослар бор. Лекин ана шу мақсадга етишнинг муҳим шарти, яна ва яна таъкидлаш жоизки, бизнинг ўрнимизга келадиган авлоднинг билим савияси ва тафаккури билан бевосита боғлиқдир.

 КАДРЛАР тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш, муболағасиз айтиш керакки, гуллаб яшнаган, кучли демократик давлат, фуқаролар жамиятини шакллантириш, савватли заминимизда яшаётган одамларнинг бахти ва фаровонлигини таъминлашдан иборат бўлган, узоқни кўзлаган мақсадимизнинг моҳияти, асоси бўлиши лозим.

 КЕЛИНГ, энди асосий муддаога ўтайлик. Менинг сиз ҳокимларга аниқ топширигим бор. Дастурда 1999-2000 йилларда 187 академик лицей ва касбхунар коллежларини қуриш ва 110 та шундай муассасани таъмирлаш кўзда тутилган. Лекин мен вазифани кенгроқ

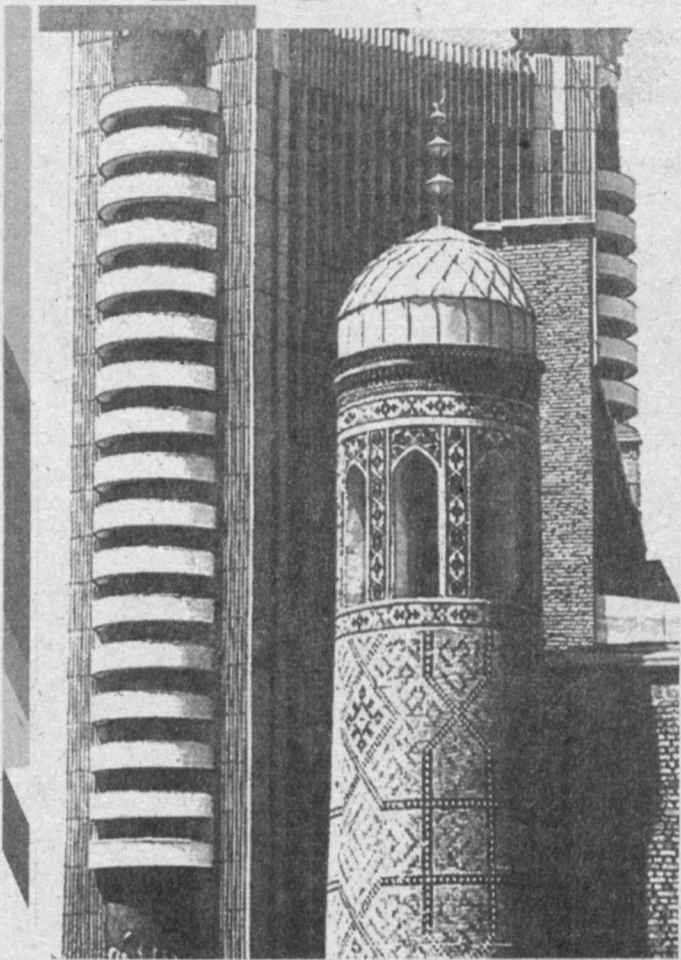
қўймоқчиман. Шу икки йилда биз ҳар бир туман, ҳар бир шаҳарда янги лойиҳалар бўйича энг замонавий талабларга жавоб берадиган коллеж ва лицейлар қураимиз.

 БУ андоза асосида кўплаб шундай қурилишларни амалга оширишимиз мумкин. Бунинг учун лойиҳа институтлари лицей ва коллежларнинг касб ихтисосини ҳисобга олиб, махсус лойиҳалар ишлаб чиққан. Бу муассасаларнинг қаерда жойлашиши аниқлаб берилган ҳукумат қарори қабул қилинган. Кўп вилоятларда улар учун керакли миқдорда ер ҳам ажратиб берилди. Муҳими, уларни молиявий

таъминлаш манбаалари аниқ белгиланган.

 КЕЛГУСИ йил бюджетининг ўзидаёқ бу мақсадлар учун 34 миллиард сўмдан ортиқ маблағ йўналтириш кўзда тутилмоқда.

 ҚУРИЛИШНИ амалга ошириш учун ҳар бир вилоятда коллеж ва лицейлар бунёд этишга ихтисослаштириладиган бир неча қурилиш трестлари белгилаб қўйилган. Мен очиқ-ойдин айтиб қўяй - бу коллежлар нафақат билим маскани, балки биз юртимизга келадиган меҳмон ва сайёҳларни олиб бориб кўрсатишга арзийдиган, бошқаларнинг ҳавасини келтирадиган мухташам иншоотлар бўлиши лозим.

Йилнинг энг муҳим
натижаси - бу шакланган
макроиқтисодий ва молиявий
барқарорликнинг янада
мустаҳкамланиши бўлди.

Дастлабки ҳисоб-
китобларга кўра, ўтаётган
йил якунида ялпи ички
маҳсулот 4,4 фоизга, саноат
ишлаб чиқариш ҳажми - 5,8
фоизга, қишлоқ хўжалигининг
ялпи маҳсулоти - 4,8 фоизга,
чакана товар айланиши - 12
фоизга, пулли хизмат
кўрсатиш ҳажми эса 9,5
фоизга ошган. Шу тариқа
умуман иқтисодиёт ва унинг
етакчи тармоқларида
иқтисодий ўсиш тамойилини
яққол кўриш мумкин.

ИҚТИСОДИЁТИМИЗНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ ЮЗАСИДАН 1998 ЙИЛДА ҚЎЛГА КИРИТИЛГАН ЮТУҚЛАР:

1998 йилда ҳам, аввалги йилларда бўлганидек,
қатъий молия-кредит сиёсати амалга оширилди.
Натижада инфляция даражасининг пасайишига эри-
шилди. Жорий йилда инфляция даражаси 22 фоизни
ташкил этиши кутилмоқда.

Биз нақд пул эмиссиясини қисқартиришга, дав-
лат бюджетини ялпи ички маҳсулотга нисбатан бел-
гиланган 3,2 фоиз эмас, балки 3 фоиз камомад бил-
ан бажаришга эришдик.

Бу йил нефть ва газ конденсати, кўмир қазиб
чиқариш ҳажмлари ўтган йилдагига нисбатан ошди.

Миришкор деҳқонларимиз бу йил 4,6 миллион тон-
на галла ҳосили етиштирдилар. Бу 1997 йилдагига
қараганда қарийб 850 минг тонна кўп демакдир.

Капитал маблағлар таркибининг ўзида ҳам ижоб-
бий ўзгаришлар рўй берди - хорижий инвестициялар
ҳиссаси 27,3 фоизга қадар ошди. Жами капитал маб-
лағларнинг 60 фоиздан ортиғи ишлаб чиқаришни ри-
вожлантиришга сарфланди.

Натижада чет эл сармояси иштирокида:

- Шўртан газ-кимё мажмуини қуриш;
- Фарғона нефтни қайта ишлаш заводини ре-
конструкция қилиш;
- Хўжабоддаги ер ости газ омборини;
- Ангрндаги каолин заводининг биринчи навба-
тини;
- Кўнғирот сода заводини;
- "СамКўчапто", "Папфен", "Косонсой-Текмен"

каби қўшма корхоналарни;

- Тошкент, Бухоро, Самарқанд ва Урганч ша-
ҳарларида аэропортларни қуриш ишлари давом эт-
тирилди.

Фарғонадаги "Кимёвий тола" ишлаб чиқариш бир-
лашмасида полиамид-6 ишлаб чиқарадиган линия ишга
туширилди. Асака-Хўжаобод газ қувури фойдаланиш-
га топширилди, Қизилқум фосфорит заводининг 1-
навбати ишлаш бошлади.

Ўтиб бораётган йилнинг ўзидагина биз бир қатор
дастурларни қабул қилдик.

Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни чу-
қурлаштириш дастурини, Кадрлар тайёрлашнинг
миллий дастурини, Академик лицейлар ва касб-хунар
коллежларини қуриш дастурини, шунингдек, капи-
тал қурилиш, коммунал хўжалик, соғлиқни сақлаш
тизими, мамлакат экспорт салоҳиятини ривожлан-
тириш, қишлоқ аҳолисини ичимлик сув ва газ билан
таъминлашга қаратилган дастурларни айтиб ўтиш
лозим. Давлат мулкни хусусийлаштиришда чет эл
капиталини жалб қилиш юзасидан махсус дастур
қабул қилинди.

Иқтисодиётимизнинг ҳолати ва самарадорлиги-
га, бутун иқтисодий ислохотлар жараёнига дунё
иқтисодиётида, Жанубий Шарқий Осиё, айниқса
Россияда авжга чиққан, бутун дунё молия тизими-
ни издан чиқариб фалаж қилган иқтисодий инқироз
салбий таъсир қилмаслиги мумкин эмасди.

Жаҳон бозорида хомашё ресурсларига, айниқса,
экспортимизнинг 60 фоизини ташкил қиладиган маҳ-
сулотларга баҳо конъюнктураси кескин пасайди.

Энг аввало, бу - жорий йилда жаҳон бозорида 25
фоиз пасайган пахта нархларига тегишлидир.

Кейинги беш йил мобайнида тилла баҳоси ҳам
тушиб борди. Йил давомида 1 унция (31,2 грамм.)
тилла нархининг 300 доллардан ошмагани тарихда
маълум бўлган чуқур иқтисодий zilзилалар давридан
кейин биринчи марта содир бўлган ҳодисадир.

Мамлакатимиз учун ана шундай жуда мураккаб
шароитда валюта барқарорлиги бўйича кескин ва
қатъий чоралар кўриш орқали ўта муҳим, айтиши
мумкинки, стратегик вазифани ҳал қилишга муваф-
фақ бўлдик. Яъни, ўтган йилги олтин захираси ҳаж-
мини сақлаб қолган ҳолда, йил охирида ижобий та-
шқи савдо ва тўлов балансига эришдик.

Биз учун бу йил пахтачиликда жуда мураккаб ва
сермашаққат бўлганини барчангиз яхши биласиз.
Мўлжалга нисбатан 800 минг тоннага яқин пахта
хомашёси кам тайёрланди. Агар толага чақсак, бу
тахминан 250 минг тоннани ташкил этади.

Шуни ҳисобга олиб, қишлоқни молиявий қўллаб-
қувватлаш, объектив сабаблар туфайли кўрилган зар-
рарни қоплаш ва 1999 йилги янги мавсумга тайёр-
гарлик учун зарур маблағлар топиш хусусида ҳуку-
мат қарори тайёрланмоқда.

МАКТУБЛАРИНГИЗНИ КЎЙИДАГИ МАНЗИЛГА ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:

700029, Тошкент шаҳри, Мустакиллик майдони, 2-уй, 402-хона. (Музаффар ПИРМАТОВга)

ИҚТИСОДИЁТДАН САБОҚЛАР

Янги ўқув йилидан бошланган "Иқтисодиётдан сабоқлар" сиртқи мактаби конкурси давом этмоқда.

Конкурс "Ёш иқтисодчи" шлова газетаси ва конкурс лойиҳаси муаллифлари, фан номзодлари Эргашовой САРИҚОВ ва Баҳодир ХАЙДАРОВлар билан ҳамкорликда уюштирилмоқда.

Конкурс бутун ўқув йили давомида олиб борилади. Газетамизнинг ҳар бир сонидан конкурс топшириқлари ва бу топшириқларни бажаришингиз учун зарур бўладиган назарий материаллар бериб борилади. Сиз, ўз навбатида, топшириқ варақаларини тўлдириб, тахририятга юборишингиз лозим. Агар газетамизга обуна бўлмаган бўлсангиз, ҳозирча мактаб кутуб-

хонасидан газетани топиб, қўлда ёки ксероксда кўчириб олиб, топшириқ варақасини тўлдириб, бизга йўллашингиз мумкин. Оралиқ якунлар ҳар ойда эълон қилиб борилади. 3-4 та газетада берилган топшириқларни тўплаб, 1 та хатжилда юборишингиз ҳам мумкин.

Конкурс ташкилотчилари ва ҳомийлар томонидан қўйидаги мукофотлар таъсис этилган:

1-ўринни эгаллаган ўқувчига - телевизор;

2-ўринни эгаллаган ўқувчига - стерео магнитофон;

фаол қатнашган 10 та ўқувчига - аудио-плеер

Конкурснинг якуний босқичи Тошкент шаҳрида 1999 йилнинг апрель ойида ўтказилади.

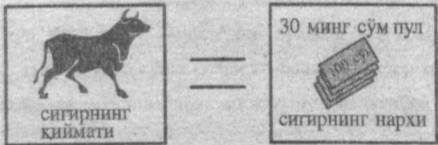
14 - ДАРС

НАРХ

Бу дарсда нархнинг бозор билан боғлиқ бўлган омиллари устида тўхталамиз.

Айтилик, фермер сигирни мол бозорига сотиш учун олиб келди. Бир харидор билан савдолашиб, сигирни 30 минг сўмга сотди. Бозордаги бу жараён натижасига, битта сигирнинг товар сифатига қиймати - 30 минг сўм пул билан ифодаланди, яъни унинг нархи белгиланди.

Демак, бозорда товарнинг нархи шаклланди, яъни товар нархини бозор белгилар экан.

Буни қўйидаги мунозарадан яхшироқ тушуниб олиш мумкин.

Айтинг-чи, сизга ўртоғингиз бир гона оддий 12 варақли дафтарни 25 сўмга сотиб олишни таклиф қилса, олармидингиз?

Албатта сотиб олмасдингиз! Негар? Нима сабабдан сотиб олмасиз? Ҳа, қиммат! Дафтарнинг арзон ёки қимматлигини қаердан билдингиз?

Дўконларда, мактаб бозорларида дафтар тиқилиб ётибди. Бор-йўғи 10 сўм туради. Бу сизга маълум. Буни сизга бозор "айтиб турибди". Шу сабаб сиз дафтарни 25 сўмга сотиб олмайсиз.

Мана кўрдингиз-ми! Бозор товар нархини ҳам белгилаб турар экан. Бу бозорнинг асосий хусусиятларидан биридир.

Яна шунга ҳам айтиш лозимки, бозорда нархнинг шаклланишида харидор ва сотувчилар ҳам иштирок этади. Нарх сотувчилар ва харидорлар бозорда тушган мавқеасига ҳам боғлиқ бўлади.

Агар бозорда сотувчилар ҳам, харидорлар ҳам кўп бўлса, улар орасида рақобат вужудга келади ва улардан ҳеч бири ўзича нарх ўрната олмайди.

Ҳақиқатан, қўйидаги вазиятларни бирга таҳлил қилайлик. Айтилик, бир сотувчи мактаб бозорига, ҳалиги ўртоғингизга ўхшаб битта дафтарга 25 сўм нарх ёзиб қўйди. Натижада, у бирорта ҳам дафтар сота олмади. Чунки, бозорда сотувчилар кўп бўлиб, улар орасида рақобат бўлганлиги учун харидорлар дафтарни бошқа сотувчилардан арзон баҳода харид қилишади.

Ёки бўлмаса, бир харидор сотувчи олдига келиб, 10 сўм турадиган дафтарни 5 сўмга берасан, - деб туриб олди. Бу харидор ҳар қанча чиртанмасин, сотувчи унга дафтарни бу нархда сотмайди. Чунки бозорда харидорлар кўп бўлганлиги учун, улар орасида ҳам рақобат бўлади. Шу-

нинг учун дафтарни 10 сўмга оладиган бошқа харидор топилади. Сотувчилар ҳам, харидорлар ҳам кўп бўлган бозорга эркин бозор деб аталади.

Эркин бозорда нарх юқорига кўрганамиздек, сотувчилар ва харидорлар ўртасида рақобат натижасига шаклланади.

Сотувчи битта (ёки бир нечта), харидорлар эса кўп бўлган бозор монополлашган бозор дейилади.

Бундай бозорда сотувчи монополист бўлиб, рақобатни чеклайди. Унинг айтигани-айтгани, дегани-дегани, бўлиб, нархга сезиларли таъсир ўтказа олади.

Шунингдек, харидор битта (ёки бир нечта), сотувчилар эса кўп бўлган ҳам монополлашган бозор деб аталади. Бундай бозорда харидор монополист бўлади ва нархга таъсир ўтказа олади.

Айтилик, янги ўқув йили арафасида битта фирма бозордаги ҳамма дафтарларни сотиб олиб, нархини 25 сўм қилиб белгилаб, дафтарни бир ўзи сота бошлади. Бундай шароитда дафтар қидириб юрган минглаб харидорлар бозорда бошқа дафтар сотувчилар бўлмагани учун дафтарни 25 сўмдан бўлса ҳам сотиб олишга мажбур бўладилар.

Кўриб турганингиздек, монополлашган бозор яхши оқибатларга олиб келмас экан.

Шундай бўлса-да, баъзи товарларни фақат битта корхона ишлаб чиқариб, бу товар бозорлари монополлашган бўлади. Бундай бозорлардаги нарх давлат томонидан жиловланиб, назорат қилиб турилади. Мамлакатимиздаги монополлашган бозорларга пахта териш машиналари, нефть ва газ маҳсулотлари бозорларини ва бошқа товарлар бозорларини келтириш мумкин.

14 - ТОПШИРИҚ

НАРХ

1. Бозор нархларини биласизми? Жадвалнинг биринчи устунда келтирилган товарларнинг маҳаллий бозордаги нархларини аниқлаб, иккинчи устунга ёзинг ва муҳокама қилинг. Муҳокама натижасига қўра, тузатишларни кiritинг ва жавобларингизни таққосланг.

№	Товарлар	Нарх	Тузатиш
1	Картошка		
2	Гўшт		
3	Гуруч		
4	Пахта ёғи		
5	Пиёз		
6	Сабзи		
7	12 варақли дафтар		
8	Шарикли ручка		
9	Математика дарслиги		
10	Ун		
11	Туз		
12	Нон		

2. Тўғриси топинг.

Монополлашган бозорда

- а) товар нархи эркин бозордагидан паст бўлади.
- б) харидорлар ҳам, сотувчилар ҳам кўп бўлади.
- в) сотувчилар ўртасида рақобат кучли бўлади.
- г) сотувчилар битта (ёки бир нечта) бўлиб, харидорлар кўп бўлади.
- д) нархларни давлат назорат қилмайди.

3. Керакли жавобни қолдириб, кераксизини чизиб ўчиринг.

1. Эркин бозорда харидор нархга таъсир қила оладими?
2. Эркин бозорда сотувчи нархга таъсир қила оладими?
3. Монополист сотувчи нархга таъсир қила оладими?
4. Монополист харидор нархга таъсир қила оладими?

☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ

4. Дилшоднинг дадаси уйдаги қўйни сотмоқчи бўлди. Қўшилاردан харидор чиққанига қарамасдан, у қўйни мол бозорга олиб чиқди. Бу вазиятга доир қўйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Нима учун қўй бозорга олиб чиқилди?

Жавоб:

2. Бозордаги нарх қўшилари таклиф қилган нарх билан бир хил бўладими?

Жавоб:

3. Қўй сотилмасдан қайтиб келиши мумкинми?

Жавоб:

4. Агар қўй ўзининг килоси 400 сўм, бу қўйнинг вазни эса 30 кг бўлса, сиз қўйга қандай нарх белгиланган бўлар эдингиз?

Жавоб:

5. Монополлашган бозорларга мисоллар келтиринг.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

6. Онангиздан палов пишириш учун қанча ва қандай масаллиқлар ишлатилишини, дадангиздан эса бу масаллиқлар қанчага тушишини сўраб олиб, қўйидаги жадвални тўлдириг.

№	Масаллиқлар	Қанча керак	Нарх	Суммаси
1				
2				
3				
4				
5				
6				

Жами:

7. Керакли жавобни қолдириб, кераксизини чизиб ўчиринг.

1. Эркин бозорда харидорлар орасида рақобат бўладими?
2. Эркин бозорда сотувчилар орасида рақобат бўладими?
3. Монополист сотувчи бўлган бозорда харидорлар орасида рақобат бўладими?
4. Монополист сотувчи бўлган бозорда сотувчилар орасида рақобат бўладими?
5. Монополист харидор бўлган бозорда харидорлар орасида рақобат бўладими?
6. Монополист харидор бўлган бозорда сотувчилар орасида рақобат бўладими?

☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ
☐ ҲА	☐ ЙЎҚ

8. Нотўғриси топинг.

Эркин бозорда

- а) сотувчи товар нархини ўз билганича ўзгартира олмайди.
- б) сотувчилар ўртасида рақобат мавжуд бўлади.
- в) харидор товар нархини ўзгартира олмайди.
- г) сотувчилар сонининг кескин ортиб кетиши товарлар нархининг пасайишига олиб келади.
- д) харидорлар сонининг кескин камайиб кетиши товарлар нархининг ўсишига олиб келади.

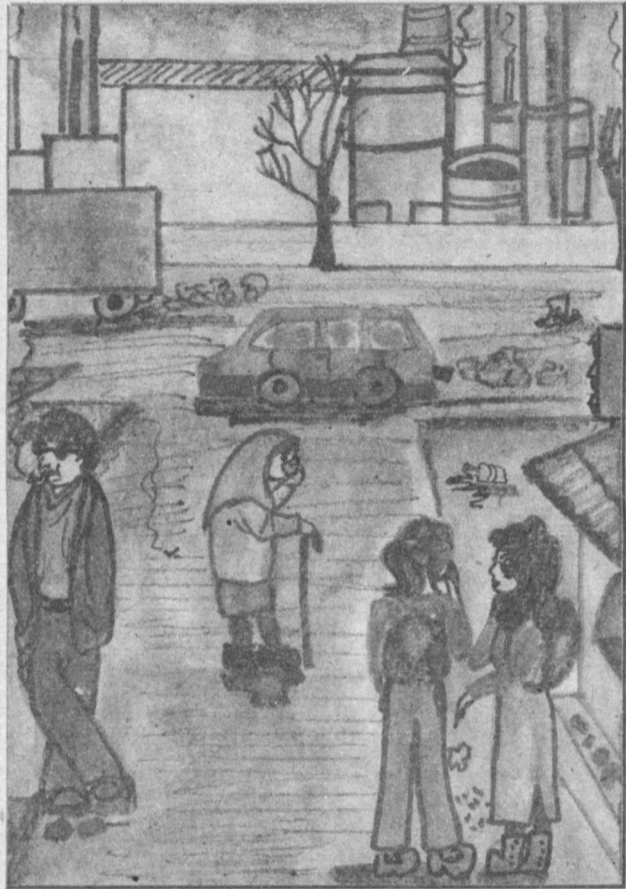
Исм-шарифингиз _____

Манзилингиз, мактабингиз ва синфингиз _____

Келажак

Бизнинг кўлимизда!

Мана она-Ватанимиз - Ўзбекистон Республикамининг мустақил бўлганига 7 йилдан ортди. 7 йилдан бери бизнинг Мадҳиямиз янграмоқда. Байроғимиз эса турли миллатдаги мустақил бўлган давлатлар байроқлари сафидан ўрин олиб, осмон узра хилпирамоқда. Ҳа, биз ҳам мустақил бўлдик. Шу қисқа вақт ичида турли давлатлар билан ҳамкорлик ришталари боғланиб, давлат хавфсизлиги учун қўлланилган турли хил чора-тадбирлар, инсонларнинг турмушини яхшилаш мақсадида ва аҳолининг маънавиятини кучайтиришда ҳамда шу қатор кўпгина муаммолар ҳам ҳал этилди. Лекин биргина бизнинг давлатимиз гуллаб-яшнашига, ривожланишига путур етказибгина қолмай, балки бутун дунё аҳолисига катта хавф-хатар туғдираётган, энг асосий ва долзарб муаммолардан бири - экологик муаммолар бўлиб, у ҳали ҳам ҳал этилганича йўқ. Айниқса, Орол муаммоси ҳаммани довдиратиб қўймоқда. Бу муаммо сўнгги йилларда янада кескинлашди. Асрлар туташ келган паллада бутун инсоният, мамлакатимиз аҳолиси жуда катта экологик хавфга дуч келиб қолди. Бунинг сезмаслик, қўл қовуштириб ўтириш - ўз-ўзини ўлимга маҳкум этиш билан баравардир. Афсуски, ҳали кўплар ушбу муаммога бепарволик ва масъулиятсизлик билан муносабатда бўлмоқдалар. Умуман олганда, Экологик хавфсизлик муаммоси аллақачонлар миллий ва минтақавий доирадан чиқиб, бутун инсониятнинг умумий муаммосига айланган. Табиатнинг ўз қонуни ва мувозанати бўлади. Бу қонуниятларни бузиш ўнглаб бўлмас экологик фалокатларга олиб келади. Юртбошимиз И.А.Каримовнинг "Ўзбекистон XXI аср бўсағасида" номли китобида куйидаги жумладан гапларимизни тасдиқлайди:

"Бу хавфни анча кеч, 70-йилларнинг бошларидагина англай бошладик. Бу ҳол бамисоли "бомба портлагандай" таъсир этди. Инсоният қандай хавф қаршида турганлигини, атроф-муҳитга инсон фаолияти туфайли етказилаётган зарар қандай натижаларга олиб келганлигини яққол ҳис этди. Инсоннинг табиат имкониятларини ҳисобга олмай, жадал юритилган хўжалик фаолияти, ер юзида тупроқ нураши, ўрмонлардан маҳрум бўлиш, балиқларнинг ҳалдан ташқари кўп овланиши, тузли ёмғирлар, атмосфера ифлосланиши, озон қатлами бузилиши ва ҳ.к.ларнинг рўй беришига олиб келади. Мутахассисларнинг баҳолашларича, 2000 йилга бориб ўрмонлар эгаллаб турган майдон куруқликнинг 1/6 қисминигина ташкил этади, ҳолбуки, 50-йилларда улар 1/4 қисмини эгаллаган эди. Жаҳон океанининг сувлари ҳалокатли равишда ифлосланиб бормоқда, у такрорий маҳсулдорлиги кескин пасаймоқда".

Нақадар даҳшатли ҳол! Инсон шунчаликка олиб борганига албатта ишониш қийин. Президентимиз китобининг "Экологик муаммолар" бобида таъкидланганидек:

"Ҳақиқатан ҳам ҳозирги вақтда жаҳон фан-техника тараққиёти жадал ривожланиш муносабати билан табиий захиралардан хўжалик мақсадларида тобора кўпроқ фойдаланилмоқда. Бунинг устига, дунё аҳолиси йилдан йилга ўсиб бориб, кўпроқ миқдорда озиқ-овқат, ёқилғи, кийим-кечак ва бошқа нарсаларни ишлаб чиқариш талаб қилинмоқда. Бу эса ўрмонлар эгаллаб турган майдонларнинг жадал сурьатларда қисқаришига, чўл-сахроларнинг бостириб келишига, тупроқнинг бузилишига, атмосферанинг юқорида жойлашган озон тўсиғи камайиб кетишига, ер ҳавосининг ўртача ҳарорати ортиб боришига ва бошқа ҳолатларга сабаб бўлмоқда".

Мен бу китобни ўқир эканман, ўзимга хулоса чиқариб, куйидагиларни жамики инсонлар ва ўқувчилар ҳам фақатгина тўғри фикр юритиб, ўзларига тегишли хулосалар чиқаришади, деган умиддаман. Агар бу муаммолар амалий тарзда ҳал этилса, кўп жиҳатдан ҳозирги ва келгуси авлод турмушининг аҳволи ва сифатини белгилаш имкониятини беради.

Биринчидан, экологик муаммоларни бартараф қилиш учун оилада яхши тарбия бўлиши лозим. Оилада қандай фарзанд туғилишидан қатъи назар фарзандни оила аъзолари тарбия беришга, одобли, ақлли, маданиятли қилиб тарбиялашга ҳаракат қиладилар. Оилада ота-она, бобо ва бувилар фарзандларига йўл-йўриқ кўрсатиб, уларни она-Ватанини севишга, уни кўз қорачиғидай асрашга, маърифатга, маданиятга, одоб-ахлоққа ўргатишади. Уйдаги, кўчадаги одамларнинг хатти-ҳаракатлар ўсиб-улғайиб келаятган ўқувчига катта таъсир кўрсатади. Бу эса одамларнинг ўзларини ўраб турган ташқи атроф-муҳитга тобора ўз эътиборини йўқотиб бораётганлигидан далолат беради. Гапимдан англаган бўлсангиз керак, табиатни муҳофаза қилиш, уни тобора ифлосланишини камайтириш йўлларида бири бу маданиятли бўлиш, энг аввало маданиятга ўрганиш. Ота-боболаримиз қадимда ўз қонун-қоидаларига бўйсуниб, ўз ватани учун шаҳар ободончилик ишлари, ҳашар, мадраса ва гузал иншоотлар қурдириб, шаҳар кўрқига кўрк кўшиб улғаяётган ёш авлодга йўл-йўриқлар кўрсатиб келган. Ариқда оқаятган зилол сувларга юз қўлларини ювишарди, кўчаларни ҳар тонгда уй бекалари супуриб қўйишарди, ҳатто ариқнинг суви шу қадар тоза эдики, йўловчилар шу ариқдан қониб сув ичишарди, шу сабабли сувга туфлашни, уни исроф қилиш катта гуноҳ деб ёшларга ўқдирилди.

Улар ўз ватанини қанчалик севишлари, ҳимоя қилиб, эъзозлашлари уларнинг ўзи, халқи ва ватани учун қилган барча уринишларидан кўриниб турар эди. Нонни ушоғини ҳам ердан олиб, кўзга суртишарди. Зеро, ноннинг ушоғи ҳам нондир! Ҳозир эса аксинча! Маданиятли бўлмоқ дега-

„ОИЛА ВА ЭКОЛОГИЯ

БОЛАЛАР НИГОҲИДА"

ни ҳаммадан ўз пули, бойлиги ва қимматбаҳо кийими билан ажралиб туриш эмас, балки ўз урф-одатларини, анъаналарини сақлаган ҳолда, қонунларга ҳамда одоб-ахлоқ қоидаларига риоя қилиш, ўз гурурини сақлашдир. Маданиятли инсон - одоб-ахлоқли инсон. Зеро, кўчада Соса-Cola ёки Fanta шарбатини ичиб кетаётган оёқ остига ташланган бутилкалар сони, кўп қаватли уйлardan ахлат ташлашлар, музқаймоқ еб, қоғозларини ёки бўлмаса писта чақиб пўчоғини сочиш, кўча-куйда хазонларни ёқиш, ҳатто бизга сир эмаски, кўчада кетаётган нон еб, ушоғи оёқ остига тушганлигини пайқамай, босиб ёки нон бўлагини деворларнинг бир четига ташлаб кетишлари анча камаяр эди. Бу эса нафақат ёмон оқибатларга олиб келади, балки шу билан бирга инсонларнинг маданиятсизлигини ҳам намоян қилади.

Иккинчидан, биз нафақат ўз уйимизни, шунингдек, атрофимизни ҳам тоза тутишимиз зарур. Ахир барча юқумли касалликлар, ифлосликлар, уйимизга кўчадан кирдику! Шунинг учун ҳам ҳаммамиз эрта тонгда кўча-ҳовлиларга сув сепиб, супуриб маҳалларимиз обод бўлиши учун уйимиз атрофига, боғчалар ва мактаб ҳовлиларни, йўллар четига кўчатлар ўтказишимиз керак. Бундаги дарахтлар фақатгина кўрк ёки мева солиш учунгина эмас, шу билан бирга ҳавони ҳаддан ташқари ифлосланишига йўл қўймайди.

Учинчидан. Биз барча ресурсларимиздан тежамкорлик билан фойдаланишимиз кераклигини алоҳида эътиборга олмоғимиз зарур.

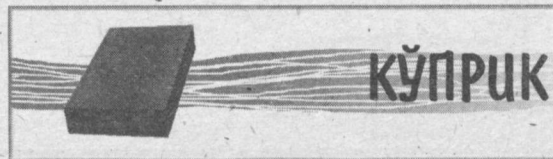
Тўртинчидан. Тўйу маракаларни, тантанали байрамларни нишонлаганда ортиқча исрофгарчиликка йўл қўймаслик керак. Бу, биринчидан, ҳам пулни тежайди, иккинчидан эса исроф бўлган маҳсулотларни олиб, атроф-муҳитга турли касалликлар тарқалишининг олдини олади.

Шундай экан "тоза ҳаво - танга даво" деганларидай биз ўзимизгина, ҳа, фақат биз - келажак болалари, катталари шу ишларда ёрдам беришимиз, турли хил ноҳуш экологик муаммоларни ҳал қилиш учун бутун дунё болалари бирлашишимиз, бир ёқадан бош чиқариб, шу буюк ишга ҳар биримиз ўз ҳиссамизни қўшишимиз яхши натижаларга эришишга ёрдам беради. Зеро, Ватанимиз осойишталиги, юртимизнинг келажаги бизнинг кўлимизда!

Феруза МУЯССАРОВА,
ёш мухбиримиз.

(Муаллиф чизган суратлар).

ВАКТ МАШИНАСИ

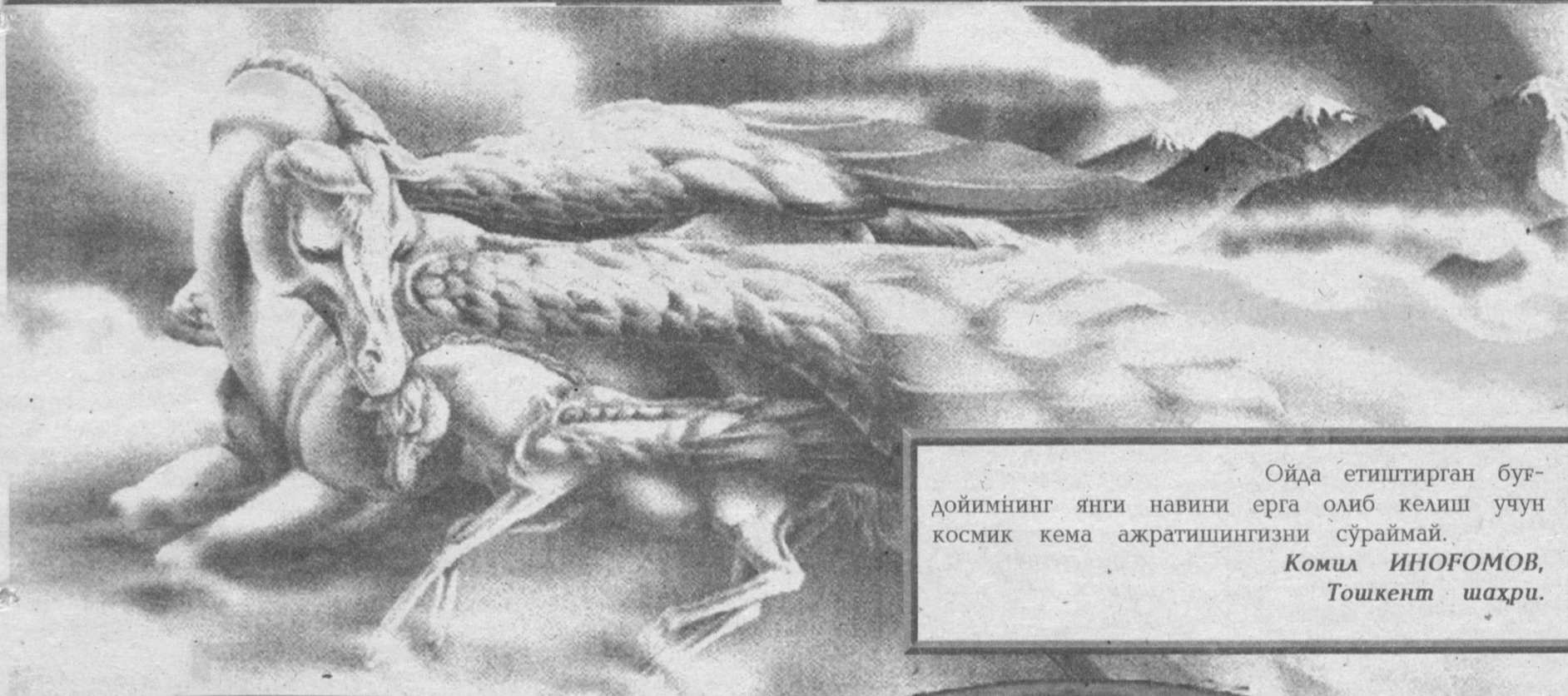
ЁКИ XXI АСРГА МАКТУБ

Асримизнинг охириги йилларида Ўзбекистон тараққий этган мамлакатлар сафига кирмоқда. Уни янада гуллаб-яшнаши Сизларнинг зиммангизда. Ватанимизни кўз қорачиғидек асранглар.

*Наргиза ИКРОМОВА,
Норин тумани.*

Компьютерда пахта тераётган синглим. Сенга қадимий ўзбек пахтакорининг орзу гули насиб этгани қутлуғ бўлсин.

*Ирода СОБИРОВА,
Пскент тумани.*

Ойда етиштирган буғдойимнинг янги навини ерга олиб келиш учун космик кема ажратишингизни сўраймай.

*Комил ИНОФОМОВ,
Тошкент шаҳри.*

Менинг 35 ёшлигим. Хусусий шифохонамиз врачларига оғриқ тишларини юдуз нурлари билан даволаш усулини ўргатишни унутма.

*Искандар ОЛИМОВ,
Наманган шаҳри.*

2006 йил. Тошкент шаҳри, Пахтакор марказий ўйингоҳи. Ўзбекистон терма жамоасига.

Сизларни жаҳон чемпиони бўлганлигингиз билан муборакбод этаман.

*Марат ҚОДИРОВ,
Навоий шаҳри.*

2030 йил. Тошкент. Тадбиркор дўстим...га. Тинч океани қаърида ўсган шифобахш сув ости гиёҳларидан тайёрланган таблеткаларни ўзга сайёраликларга ҳам юбор.

*Мавжуда ТЎХТАСИНОВА,
Андижон тумани.*

Мен Сизларнинг асрингизда инсонлар ўрнини компьютерлар эгаллаб олишини истамайман.

*Наргиза АЛИМОВА,
Гулистон шаҳри.*

XXI асрда улкан кашфиётлар бўлишига ишонман. Унда Само "бағри"ни Ерликларга "очиб", ажиб олам сирларидан воқиф қилади.

*Исмоил ШУКУРОВ,
Бойсун тумани.*

Биз йўл қўйган хатоларни такрорланг. Атроф-муҳитни ифлослантирманг. Экологияни бузилишига йўл қўйманг.

*Севара ЮСУПОВА,
Сирғали тумани.*

...Қуроллар ўйинчоқ шаклида ҳам ишлаб чиқарилмасин!

*Баҳром ЮСУПОВ,
Тошкент шаҳри.*

"Ёш иқтисодчи"лар. Сизлар ҳам келажак авлодларимизга ёзган мактубингизни бизга юборинг. Биз уларни газетамиз саҳифалари орқали тарихга муҳраб қўямиз. Авлодларимиз Сизларнинг бу мактубларингизни албатта ўқийдилар.

Манзилимиз: 700029, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 2-уй. (Музаффар ПИРМАТОВга).

Мучалдошлар даврасида

Тошкент шаҳри,
Сирғали туманидаги
300-лицей-мактаб ўқувчилари -
меҳмонимиз!

Мучал йилимга мен учун катта ўзгаришлар бўлди. Масалан, дўстларимнинг сони кўпайиши, спортга бўлган қизиқишим янада кўчайди.

Йўлбарсни ҳайвонлар шоҳи деса ҳам бўлади. Бақувват, довюрак-лигим билан йўлбарсга ўхшасам керак.

Мен, мабодо, бирор бола билан уришиб қолсам асабийлашиб йўлбарсга ўхшаб бақираман.

Шохруҳ Собиржонов,
12 ёшда.

Менинг йўлбарсга ўхшаш томонларим бор. Айтишларича, бу йилда туғилганлар эпчил, бир сўзли, аълочи бўлармиш. Мен нафақат "йўлбарс"лар, барча "ҳайвонлар" шу фазилатларга эга бўлишларини хоҳлардим.

Умида Бобоева,
12 ёшда.

Мучал йилим мен учун ҳам бахтли ва омадли йил бўлди. Лицейга кирдим, у ерда аълочи бўлиб ўқиялман.

Мен ўзимни йўлбарсдек ҳис қиламан. Жангари, зийрак, фақат йўлбарс йилидаги дўстларим билан чиқишаман, зукко, чаққон, ақли, вафоли, бир сўзларни севаман.

Хоним, табака каби овқатларни яхши кўраман.

Йўлбарс йилида туғилган барча тенгдошларим, опаларим, онамларга тилагим: нимани ният қилган бўлишса, шу ниятларига етсинлар, уларга соғлиқ, кейинги ишларида ривож тилайман. Ҳар йили уларга омад кулиб боқсин! Кириб келаётган янги - 1999 йил янада муваффақиятли бўлсин!

Нодира Муҳаммадиева,
12 ёшда.

Мен учун бу йил ўқишларимга яхши баҳолар, ишларимга бахт келтирди. Мен йўлбарсга ўхшаб сезгирман. Биров келиши билан унинг қимлигини, яхшиими, ёмонми - тезда билиб оламан.

Йўлбарсга ўхшаб бақувват таомларни егим келади. Масалан, ош, товуқ гўшти, кабоб ва бошқалар. Агар уришиб қолсам, йўлбарсга ўхшаб уришаман.

Кириб келаётган янги йилингиз сиз истаганча бўлсин, "Қуёнлар"!

Даврон Абдурахмонов,
12 ёшда.

Ўтаётган йўлбарс йилида анча ўзгаришлар соғир бўлди. Одобим ошди, ўқишим аъло даражага етди.

Йўлбарс бақувват ҳайвон. Унга тенглашиб бўладими?! Мен ўзимни йўлбарсдек ҳис қилмайман. Чунки у жаҳлдор, бақувват, бошқа ҳайвонларга сўзини ўтказди. Йўлбарс - ҳайвонлар шоҳи. Лекин одам ундан ҳам устун бўлиши керак. Одам ёлғон гапирмаслиги, уришмай, кичик укаларига, дўстларига ёрдам бериши, жасур бўлиши керак.

Гулноза Шарипова,
12 ёшда.

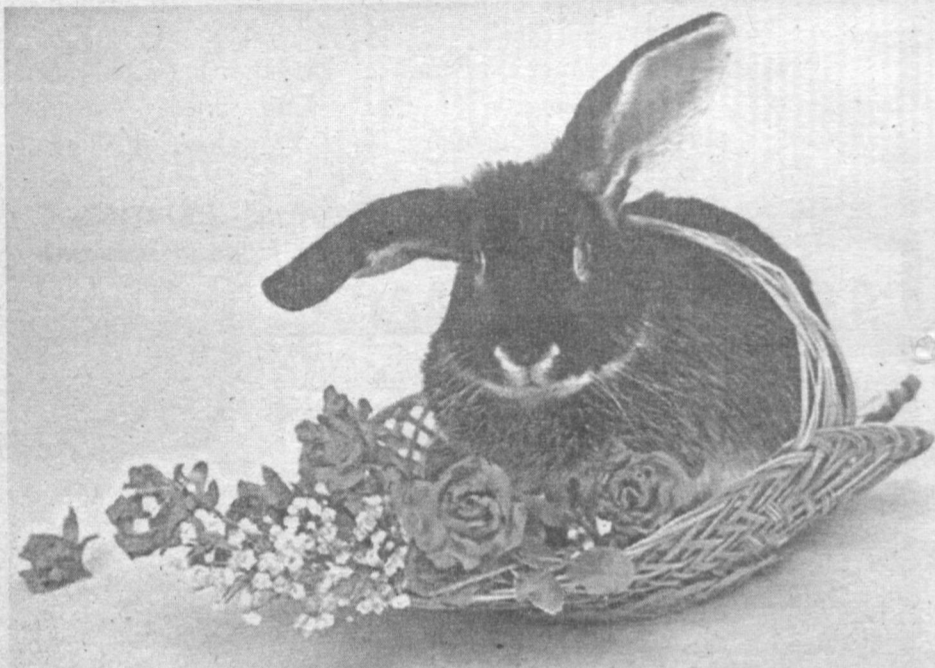
Ўтаётган йўлбарс йилида омад фақат менга боққандай бўлди. Ўқишларим яхшиланди. Мен ўзимни чаққон, эпчил ва довюрак деб ҳисоблайман.

Мен ҳамма миллий таомларни ёқтираман. Йўлбарс каби овқат танламайман, овқат танлаб бўлмайди. Чунки, ҳар бир таом ўзича ширин.

Фотима деган қиз билан уришганман. Биз доим бирон нарса учун таллашиб қоламиз.

Сўзимнинг охирида ҳамма одамлар йўлбарсдан фарқли ўлароқ бўлиб, меҳрибон, ростгўй, инсофли, ширин сўз ва мулоим бўлишларини хоҳдайман. Чунки, одамзот жонзотлар шоҳи.

Нилуфар Тошпўлатова,
12 ёшда.

Мен 1987 йил 27 март кунини туғилганман. Худди қуёнларга ўхшаб карам, сабзи ейишни яхши кўраман.

Мен кўрқоқ эмасман. Лекин, кўрқинчли кинолар бўлса кўрқаман. Даҳшатли манзаралар кўрсатаётган пайтда кўзимни юмиб оламан. Қоронгуликдан ҳам кўрқаман.

Қуёнлар чаққон бўлишади, тез югуришади. Лекин мен жисмоний тарбия дарсларида тез югура оламан. Шунга қарамасдан, мен худди қуёнлар каби чаққон ва эпчил бўлишга ҳаракат қиламан.

Шоҳида. Бобохонова,
11 ёшда.

Қуённинг ҳислатлари менга кам эмас. Сабзи ейишни жуда-жуда яхши кўраман.

Мен қуён йилида дунёга келганлигим учунми, қуён боқишни ёқтираман. Ҳозир ҳам боқаялман. Олдин иккита қуёним бор эди, уларнинг бири оқ, иккинчиси қора эди. Улар беда, сабзи, карам ва бошқа сабзавотларни ейишарди. Қуёнлар ҳар 40 кунда болалади. Шунинг учун қуёнларимнинг сони ҳозирда 21 тага етган. Агар қуён боқиш ниятингиз бўлса, бемалол, тортинмасдан келаверинг. Янги йилга совға тариқасида бериб юбораман.

Фирдавс Давлатов,
11 ёшда.

Мен ҳам ўз тенгдошларим қаторида баъзи нарсалардан, баланг жойлардан ва қоронгуликдан кўрқаман. Мен ҳам тез ҳаракат қиламан. Баъзи кунлари уй вазифасини тайёрлаш эсимдан чиқиб қолади, шунда мактабга келиб, танаффусда қисқа вақт ичига бажариб оламан. Уйга келганимда лифт юқори қаватларга бўлса, уни кутиб ўтирмайман, пиёда зинадан чиқиб кетавераман. Аммо, қуёнларга ўхшаб тез югура олмайман. Мен қуён йилини ҳосиятли йил деб ўйлайман.

Азиза Рустамбекова,
11 ёшда.

Суҳифани 300-лицей-мактабнинг
9 - "А" синф ўқувчилари
Нигора ЮСУПОВА ва
Феруза МУЯССАРОВАлар тайёрлади.

ЙИҒЛАТУВЧИ ПИЁЗЛАР

Сиз кун бўйи йиғлаганингизга ишонарми? Ҳар бир кўз очиб юмганингизда йиғлайсиз. Бунга сабаб иккала кўзимиз чеккаларида ёш ишлаб чиқарадиган безлар борлиги. Ҳар киприк қоққанимизда ёр безларидан оз миқдорда суюқлик ажралиб чиқаради. Биз уни кўз ёши деймиз.

Оддий, одатий ҳолатларда бу суюқлик биргина вазифани бажаради: у кўзимиз атрофи қуриб қолмаслиги учун уни хўлаб туради. Мабодо, кўзимизга бирор нарса тушгудек бўлса, қовоғимиз беихтиёр ёпилиб, ёш пайдо бўлади. Бу ёш кўзни ювиш ва ҳимоялашга хизмат қилади.

Агар тутунда қолсак ҳам кўзимиз ачишади. Худди шунингдек, пиёз ҳам бевосита таъсир қилувчи модда ҳисобланади. Пиёз таркибида сульфатлар таркибига кирувчи ёр бор. У пиёзга ўткир ҳид ва таъсир қилувчи жиҳатлар беради.

Рус тилидан
М.МИРСОЛОВА
таржималари.

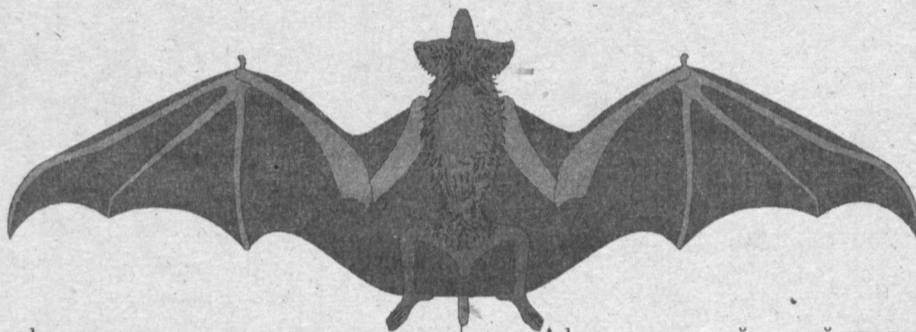
ОЛТИНЧИ ТУЙҒУ

Кўриш, эшитиш, таъм билиш, сезиш, ҳид билиш орқали биз ўзимизни ўраб турган дунёни қабул қиламиз. Бу туйғулар орқали миямиз қаерда турганимиз, нима қилаётганимиз, ўзимизни қандай ҳис қилаётганимиз атрофимизда нима-лар бўлаётгани ҳақида ахборот олади. Тасаввур қилинг-а, шу туйғулардан маҳрумимиз. Унда ҳаётимиз ўсимликлар ҳаётидан мутлақо фарқ қилмай қолар эди. Бугунги кунда олимлар

бу беш туйғудан-да устун бўлган олтинчи туйғу устида тадқиқот ишларини олиб бормоқдалар. Олтинчи туйғу - экстрасенсорли идрок қилиш. Масалан, бир-биридан мутлақо беҳабар, ўнлаб километр узоқликдаги икки киши бир вақтнинг ўзида бир нарсани бир хил ўйлаб, фикрлайди. Ёки бир одам бошқа бировни нима ўйлаётганини айтиб беради. Бу фикрлар информацияси узатилишидан келиб чиқса керак.

ҚОНХЎР КЎРШАПАЛАКЛАР

Атрофга қоронғу тушди дегунча дегунча барча қушлар қўним топади. Биргина кўршапалак... У зумда кишига ҳужум қиларли даражада шиддат билан одамга яқин учиб ўтади. Ва бу ҳолат жуда кўп такрорланади. Болалигимиздан бувилар бу ёмон қуш, уни кўрсанг қоч. Агар одамнинг бошига ёпишиб олса, чиқариб бўлмайди, тишлаб олади, - дея қайта-қайта уқтирар эдилар. Ва яна нима учундир бу қушни беҳосият қуш дейишади.

Ҳақиқатан ҳам шундаймикан-а?

Олимлар текшириш ишлари олиб бориб, халқимизнинг қари билганини - пари билмайди, деган нақдини яна бир бор исботладилар.

Кўршапалакларни ҳам қонхўрлар, деб аташади. Кўп одамлар улардан жудаям кўрқади. Бир вақтлар Шарқий Европада вампирлар ҳақида жуда кўп афсоналар тарқалган.

Афсоналарга кўра, кўршапалакларга ўлган одамларнинг руҳи кириб олар экан-да, ўлжаларига ташланиб, қон сўраб эмиш...

XVIII аср бошларида Жанубий ва Марказий Америка бўйлаб саёҳатга чиққан тадқиқотчиларни кўршапалаклар галаси таъқиб қилади. Кўршапалаклар галаси уларни ўраб олади. Уй-уйларига эсон-омон қайтган сайёҳлар бўлган воқеани оқизмай-томизмай яқинларига сўзлаб берадилар. Афсоналар яна жонланди. Қонхўр кўршапалаклар фақат Марказий ва Жанубий Америкада яшайдилар. Уларнинг қаноти 30 см. Тана узунлиги 10 см.

У қонхўрлар одамларга ҳужум қилмас эканлар. Лекин жон-жон деб от, эчки ҳатто жўжа қонларини ичади. Баъзан улар ўзлари билмаган ҳолда ўлжаларини турли касалликларга дучор қилар эканлар.

ЯХШИ ДАМ ОЛИНГ

Ўзингизга маълумки, ҳориган тана аъзоларимизни тетиклаштириш учун дам олиб, ухлаймиз. Лекин ухлашнинг ҳам метёри бўлади. Кўпчилик учун саккиз соат ухлаш кифоя. Лекин турмуш тарзидан келиб чиқиб кимдир кўпроқ, кимдир камроқ ухлаши керак. Муҳими, ўзимизни яхши ҳис қилиш, яхши меҳнат қилишимиз учун қанча ҳордиқ чиқариш мумкин бўлса, шунча ухлашимиз лозим.

Уйқу ҳам ҳар хил бўлади: қаттиқ ва сергак уйқу. Киши сергак ётганида қаттиқ ухлаганида оладиган хордиқни ололмайди. Энг яхшиси қисқа, қаттиқ уйқудир.

Искандар Зулқарнайн истаган вақт жуда қаттиқ уйқуга кетарди. Кунларнинг бирида муҳим жанглардан олдин у плащини ерга ёзиб, уйқуга кетади. У шунчалик қаттиқ ором оладики, саркардани жангга кириш учун уч қайта уйғотишга тўғри келади.

Одатда, биз ором олганимизда уйқу асабларимизни, тана ва миямизни ўраб олади. Лекин баъзан ё мия, ё тана ухлайди. Мисол учун чарчаган аскар марш пайти ухлаб қолиши мумкин, лекин шу вақтнинг ўзида унинг танаси тетик тураверади.

ҲАЙВОНЛАР РАНГ БИЛАДИМИ?

Бу саволга жавоб топиш учун олимлар жуда кўп тажрибалар олиб боришди. Натижаларга кўра баъзи ҳайвонлар умуман ранг ажрата олмаслиги маълум бўлди. Масалан, ари қизил рангни қора деб қабул қилар экан. Ақулада эса умуман

ман ранг ажратиш қобилияти йўқ. Бошқа балиқлар эса баъзи рангларни ажрата олар эканлар. Айтилик, чўртан қармоққа илинган ҳар хил рангдаги темир балиқчаларга интилади. Агарда аквариумда камалак ҳосил қилинса, балиқлар сариқ ва

яшил ранглар томон сузишади. Мушук эса олти ранг, от эса атиги тўрт хил рангни фарқлайди. Маймун-жонлар эса худди одамдек барча рангларни ажрата олади. Бу синаб ҳам кўрилган. Маймунларга эшикчаси алоҳида бўлиб қўйилган шкафдан овқат олиб ейишни ўргатишган. Улар сира ҳам шкафнинг бошқа эшикларига яқинлашмай, беҳато овқати бор шкаф эшикчаси атрофида уймаланишган.

Олимлар худди шундай тажрибани товукларда ҳам ўтказдилар. Натижаларга кўра улар камалакдаги барча рангларни кўрар эканлар. Кучуклар эса, афсуски, ранг ажрата олмас эканлар. Кўпгина майда ҳайвонлар ҳам ранг ажратиш хусусиятидан маҳрум эканлар. Бунга сабаб кўп ҳайвонлар кечқурун, рангларни ажратиш имконияти йўқ бўлган маҳалда овга чиқишларида экан.

ҚАДИМГИ ОДАМЛАР ҚАНАҚА БЎЛГАН?

Дунёда энг қадимги одамлар излари Африка ва Осиё қитъаларидан топишган. Улар биздан ярим миллион йил аввал яшаб ўтганлар.

Сақланиб қолган скелетлари асосида уларнинг қиёфалари яратилган.

Қадимги одамлар сиз билан биздан кескин фарқ қилган, кўриниши йирик маймунларга ўхшаган бўлган (шунинг учун ҳам дарвинизм одам маймундан келиб чиққан деб даъво қилади!). Улар тўрт оёқлаб юрганлар. Мабодо икки оёқлаб юришга тўғри келса, олдинга жуда энкайиб қадам ташлаган. Унинг кейинчалик қўлга айланган икки оёғи тиззасигага чўзилган. Бу қўллар эркин ҳаракат қилган, оддий ишларни бажарган.

Бу одамлар тошларнинг

бир томонини йўниб, ўзларига қуроллар ясаган. Тош чўқморларда овлаб келтирилган ҳайвон терисини шилиш, ёғоч таёқ ясаш, суяк майдалаш мумкин эди.

Уларнинг пешоналари паст ва нишоб бўлган. Мияси катта, оғир эди. Қадимги одам гапира олмас, фақат айрим товушларни чиқара оларди. Барибир қадимги одам ўз замонидаги йиртқичлардан ожиз эди, шунинг учун у йиртқичларнинг ўткир тирноқли улкан чангалида нобуд бўларди.

Шунинг учун ҳам қадимги одамлар ўртача 20 йил яшар эдилар, холос. Йиртқичлардан омон қолган одамлар эса турли касалликлар оқибатида бевақт ўлиб кетардилар.

ЎЙИЧ МАЙДОНЧАСИ

“ЁШ ИҚТИСОДЧИ”ГА МАКТУБЛАРИНГИЗНИ ҚУЙДАГИ МАНЗИЛГА ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:

700029. Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 2-уй, 402-хона (Музаффар ПИРМАТОВга).

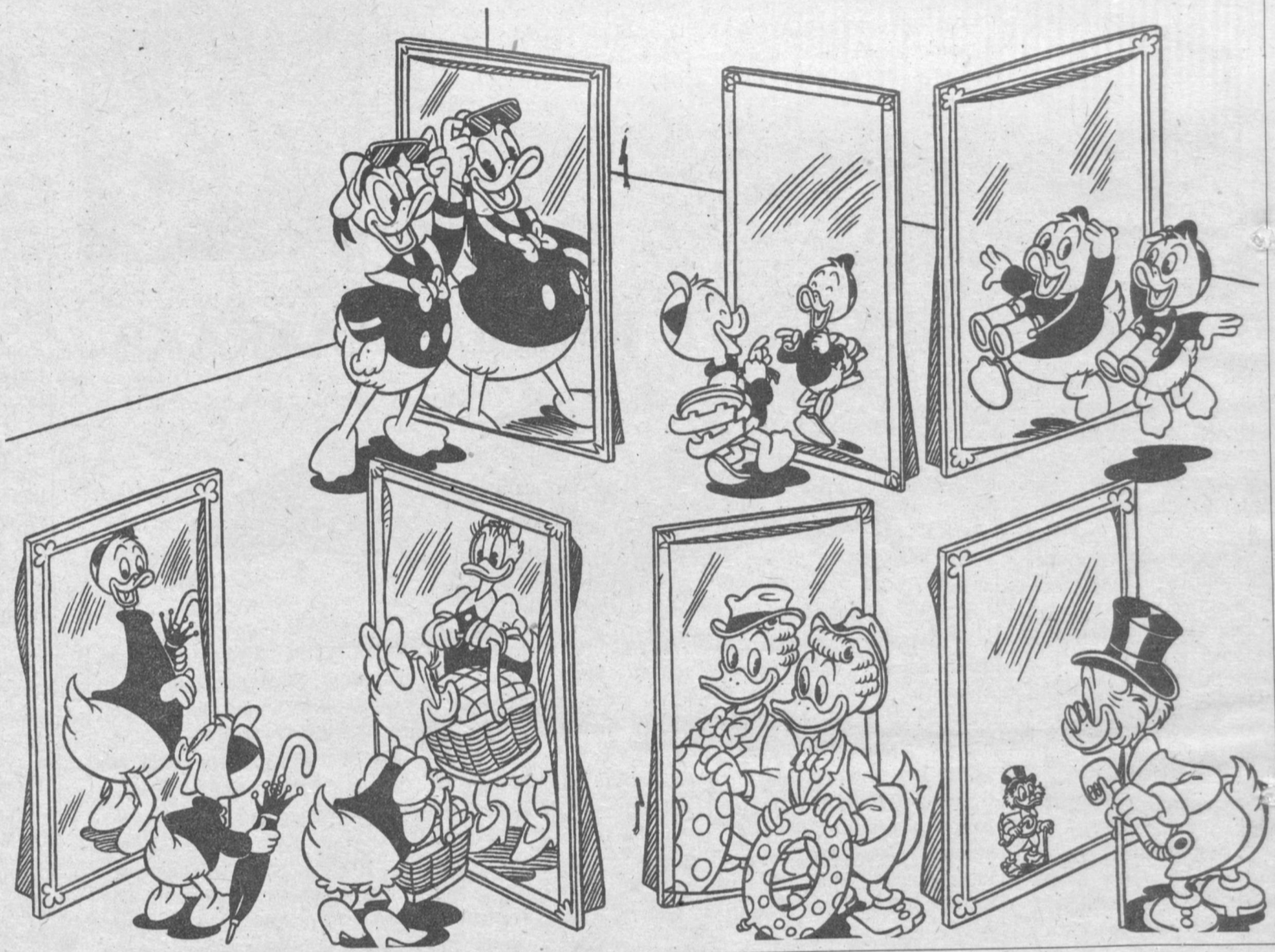
Мулоқот учун телефон: (371) 139-49-32, Факс: (371) 139-48-23. Пейжер: (088) 30-13

**Қийшиқ
Кўзгулар
Ўйингоҳида**

Кўзгулар ичида
иккитаси нотўғри
акс кўрсатапти.

Кўчада об-ҳаво
қандай?
Синчиклаб қаранг:
ташриф
бюрганларнинг
жисмлари об-
ҳавога тўғри
келмайди.

Қайси икита рамка
бир хилда?

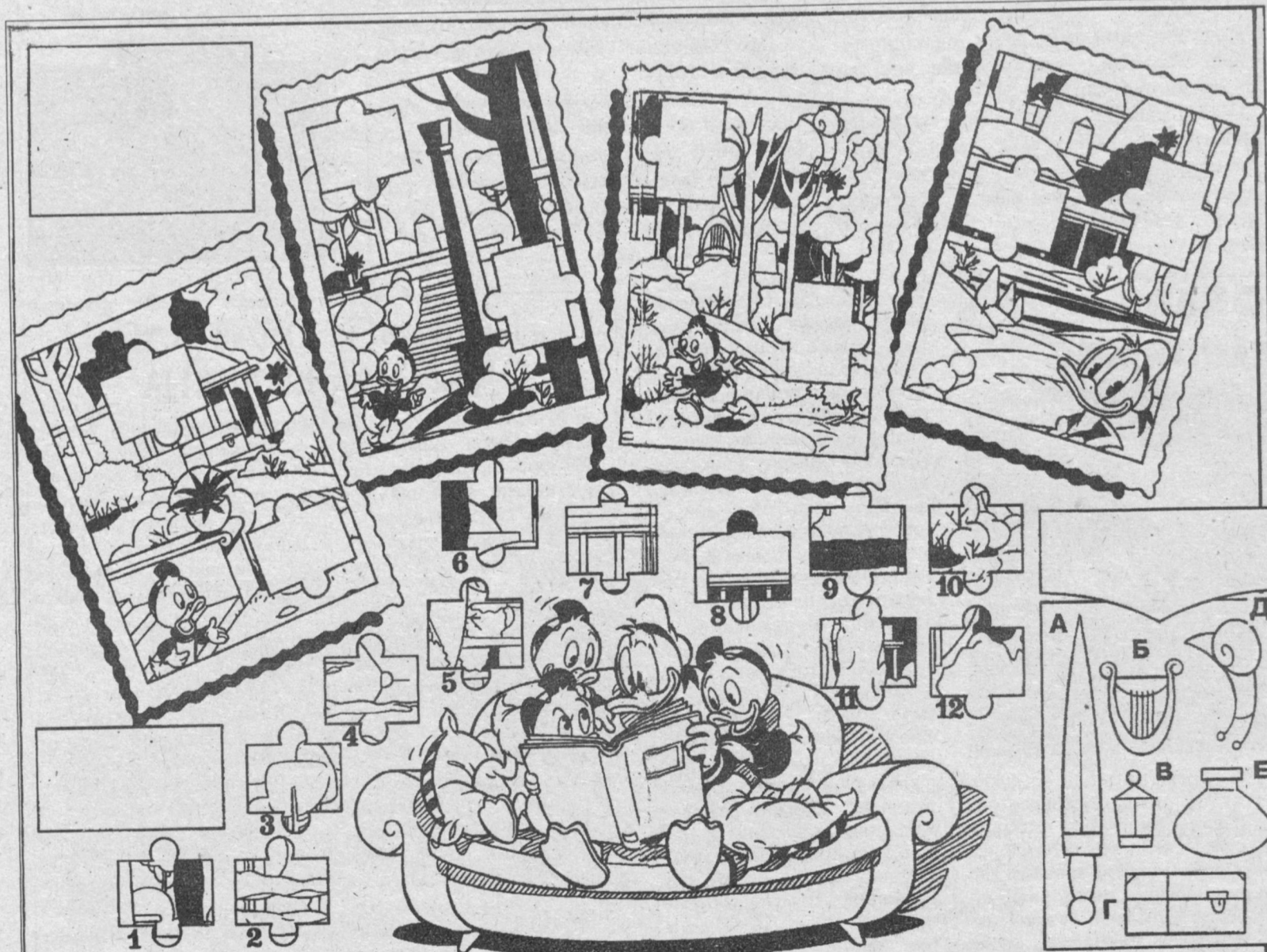

**ОИЛАВИЙ
АЛЬБОМ**

Биргаликда
оилавий
суратларни
томоша қилишга
нима етсин.
Бироқ, мазкур тўрт
суратларда бир
нечтадан бўлаги
етишмаяпти. Мос
бўлақларни топинг
ва уларни жойига
қўйинг.

Суратлардан
Дональд чизган
манзараларни ҳам
топинг.

Қайси жисмлар
ҳамма суратда
мавжуд?

ОПАЛАНИ КЎРГАН БОРМИ?

Болалигингизда: «Ёнгоқ дарахтада опала яшайди, яқин юрманг, саратонда, чошгоҳда ҳам айниқса!» — деб қурқитишгани ёдингиздами?

1962 йили Белоруссия урмонларида ҳарбий хизматда булганман.

Сирли урмон! Айниқса қари дуб-чангал зор дарахлари орасида узга бир мўъжизали олам бордек.

Полқда узбек йигитлари эди. Соқчиликнинг буш соатларида опалалар ҳақида сузлашардик.

Тунда, айниқса, соат бирдан учгача ёки учдан бешгача соқчилик қилиш оғир. Уйқубосади, оёқларинг тош осиб қўйгандек, кузлар юмилиб кетади, тан қарахт. Бир куни тунги соат бирда соқчиликни алмаштиргани келган йигитга ҳазиллашдим.

— Ҳов анови дуб тепасида ярим соатдан кейин ялангоч опала чиқиб пастки бутқоққа ултириб олади-да, олтин тароқ билан узун сочи тарайди.

— Йўғ-эй.

— Узинг қурасан, яна гап отиб ултирма. Чақирса ҳам олдига борма, орқасидан тунка ажина чиқади-да, туқмоқ билан уради.

— Алдаяпсиз.

— Ишонмасанг қурасан, дарахнинг тагида қулмакка қараб соч тарайди.

Кузим илинган эди, ким-

дир туртиб уйготди. Не куз билан қарайки, ҳалиги йигитнинг юзи буртиб, лаби қийшайиб қолибди.

— Хусан ака не булди?

— О-о-пала чиқди.

— Ёлгон, ҳазиллашдим.

Опала чиқса сенга ишониб постни ташлаб кетармидим, ётиб олардим-ку.

— О-о-пала...

Уни санчагга олиб кетишди...

Ҳаёлотми ҳақиқатми? Болалигимда холамнинг қизини тупини пешинда трамвай йулига тепиб юборганимда узи тушиб олиб чиққанда унинг ҳам лаби қийшайиб қолган эди. Дуолар ўқишганда тузалган эди.

Санчагга бориб «Калимаи шаҳодат»ни билганимча ўқидим. Лаби озгина тўғри бўлиб хизматни адо қилиб кетди.

Ярим йил ўтгач яна қизиқ бир воқеа руй берди. Полқдан уч километр нарида «От противогаз»лар омборида соқчи булдим. Кечаси бориб ётиб келаман. Омбор урмоннинг қалин ерида. Бир куни яшин чақиб ёмғир шаррос қуярди. Ярим уйқудаман. Дераза тақиллагандек булди. Қишлоқда танишган гузал қиз Ева курунди. Кузимга ишонмайман. Эшик тарақлаб очилиб шамол ила оппоқ куйлақда Ева кириб келди. Қўлимдан ушлади, ташқарига чиқдим. Шамол, ёмғир шаррос қуярди. Камина қизга етак-

ланиб қайинзорга келиб қолдим.

Яшин чақнади. Қиз эса ярқ этган ёруғ ила дарахтга сингиб кетди. Даҳшатда қотдим. Тушимми, унгимми? Унгим. Ёмғир ички куйлақларимга ҳам утиб кетган. Орқамга қоқилиб-суқилиб омборхона эшигига келсам ёпиқ. Эшикни тепиб тепасини синдириб иллагини очиб ичкарига кирдим. Сунг ёғоч уриндиққа ўзимни ташлаб бошимни ураб олдим.

Кузимни очсам қуёш ҳам чиқмаган. Ёмғир тиниб булбуллар сайраяпти. Кийим жикка хул, бошим ёрилиб кетадиган даражада. Иситмам кутарилган. Омборга ўтсам катта эшик ланг очик... Полкка келдим. Фарғоналик таниш тиббиёт хизматчиси ҳароратимни улчади.

— Кечаси қишлоққа бориш керак эмас. Ёмғирда ивиб кетибсан, деди у. Давосини қиламиз. Капитан уришмасе булди. Хуллас, икки норма спирт бераман. Ечиниб ётдим. Бир кеча-кундуз деганда бироз узимга келдим.

Биродарлар, олам сирли воқеаларга тула. Сиз ҳам ажабтовур ажина ёки опалаларга дуч келган булсангиз, ёзиб юборинг. Шахсан мен опаладан интервью оламан, қалам ҳақини арра қиламиз.

Акбар ЮНУСОВ.

Ҳамид НОРКУЛОВ

Болалар, Ҳамид акангиз Ўрта Чирчиқ туманида туғилган. Тошкент давлат педагогика университетини тугатган. «Умранги» ва «Ойдин ниётлар» шеърый китобларининг муаллифи. 1979-1980 йилларда «Тонг юлдузи» («Ленин учқуни») газетасида ишлаган. Демак, сизларнинг ўй-хаёлингиз, орзу-ниётларингиз билан ёниб яшаган. Ҳозир Ўрта Чирчиқ туман газетасида бош муҳаррир. Қуйида ижодкор асаридан парча ўқинг ва хулоса чиқаринг.

I

Қадим ўтган замонда,
Юрт Самарқанд томонда,
Каттакон тўй бўлибди,
Тўйга одам тўлибди.
Чодир-ўтов тикилган,
Фазлу эҳсон тўкилган.
Машойхлар бу томон,
Хунар аҳли у томон...
Тўйга келди Темур бобо,
Ваъласига қилиб вафо.

II

Бирдан жарчи жар солганча,
Тўрт томонга йўл олганча:
— Кимнинг қандай хунари бор,
Омад бўлсин ҳамиша ёр,
Топар бундан бахтли умр,
Совға берар Амир Темур.
— Деб ҳаммани чорлаб кетди.
Кўкда овоз порлаб кетди.

III

Бу хабарни эшитиб,
Маслаҳатни пишитиб,
Хунармандлар йиғилди,
Фикри ишга йўғрилди.
Бир чеккада ҳайрон халқ,
Излаб бунга бирон шарҳ,
Ким ютар деб ўйлади
Билганини сўйлади.

IV

Кўпчиликнинг орасида,
Катталарнинг қорасида,
Битта бола қамиш тутиб,
Кимлардандир оқ йўл кутиб,
Термулади отасига,
Ёлворади онасига,
Бир имлотни кутар эди,
Шиддатини ютар эди.
Абдулборий эди исми,
Келингандир бўйи, жисми.
Сал озгина қайсар эди,
Беллашаман мен ҳам, деди.

V

Хунармандлар иши қизгин,
Гўё ишдан қочган тизгин,

Кимдир чолғу, кимдир бешик,
Кимдир қилич, кимдир эшик,
Кимдир эгар, кимдир юган...
Хуллас, мўъжизага тўлган.
Тўй бир тараф, бу бир тараф,
Ҳамма шунга қолган қараб...

VI

Хунар аҳли ясаганин,
Маҳорат-ла безаганин,
Олиб келиб қўйверди,
Ғолибликни туяверди.
Абдулборий, буни қаранг,
Қамиш чўпни тортиб таранг,
Ундан сипоҳ — жангчи ясаб,
Ҳатто қурол билан безаб,
Ҳаммани лол қолдирди у,
Минг хил ўйга толдирди у.

VII

Темур бобо уни кўриб,
Бирдан сапчиб кетди туриб,
Қараб аста чапга, ўнга,
Кўл узатди сўнгра унга.
Даст кўтариб олди срдан,
Эл сесканиб кетди бирдан.
Чор атрофга кўз ташлади,
Чертиб-чертиб сўз бошлади:
— Темур сўзим, хунарли халқ,
Замон, қанча қалқима, қалқ,
Бу дунёда хор бўлмайди,
Ҳеч нарсага зор бўлмайди.
Тарих тўлиб боварерар,
Ўлим ортдан юраверар,
Омон бўлар хунарли эл,
Элим, қани, берироқ кел.
Бошдан оёқ сарпо қилин,
Бу болани голиб билин,
Қандай эл деб айтишганда,
Юртни кўриб қайтишганда,
Хунари бор, боласи бор,
Чеккасида лоласи бор,
Деб болани кўрсатинглар,
Айтганларим эслатинглар.
Омин денглар, эй халойиқ,
Мукофотта бола лойиқ.

8

Эркин уйғониб кетди. Шунақа шовқинки!.. Унинг олдида момақалдирак ҳеч нарсамас. Кузини очибқоқ қулоғига бармоқларини тикиши замон олдидаги айрим болаларнинг-тик туриб, машинанинг олдида қараётганларини кўри-ю, ўзи ҳам дарҳол бурилди. Ҳа, рупарада, шундоқ рупарада... поезд турарди. Фаш-фаш этиб нафас олаётибди. Шунақа баланд, қопқора...

Бола-нинг назарида, — киноларда курганидек — вагон эшигида шапкали проводник ҳам куриниши лозим эди. Ушани излаб қараркан, бу — юк ташувчи поезд эканини англади: Ҳа, ана баҳайбат сандиқдек вагонларга хари-ғоч ортилган. Жуда саржин қилиб... Мунча сассик!

Шунда вагонлар силкиниб, «ғийқ-ғийқ» овоз чиқариб чап тарафга жилишди. Сунгра уларнинг бош томонидан яна боягидек шовқин келди: увв! Эркин тамшаниб:

— Бури буп кета-а... — деди. Шунда ёнидаги Ҳамиднинг ҳам чимирилиб, Гулмуроднинг эса кафтлари билан қулоқларини ешиб турганини кўрди. Бошқалар ҳам шу каби аҳволда эди. Аммо қизларнинг баъзилари бошларини эгиб-қурқиб утиришар, айримлари угил болаларнинг елкасидан, билатидан маҳкам тутганча рупарадан бало-қазо утаётгандек ҳайрат билан тикилишар эди. — Э, поез-ку бу-е, поез! — Эркин билагонлик қилиб, шу билан бирга узига ҳам уқтириб деди ва кузов уртасида уйчан ҳолда тик турган Камтар Облоқуловга тикилиб қолди: «Нимага қовоғи солиқ? А-а, йулимиз тусилгани учун... Ҳа-ҳа. Э, қаерга келдик ўзи? Ҳажиргоғ қани? Йук. Ҳа-а, анави тепалар — Қир-қизнинг давоми...»

Поезд «вап-вап-вап» этиб, тезлашиб утиб кетди. Кейин йулгина эмас, балки бутун олам очилди. Шунда машина ҳам жилиб, силкиниб, поезднинг изларидан ута бошлади. Унг қўлда тагликка урнатилган «РАЗЪЕЗД» деган ёзув орқада қоларкан, Эркин қорзина кутариб гизиллаб кетаётган иккита ўрис хотинни кўрди, кейин эшакни яланғоч миниб олган трусичан болани, кейин нариларда дийдираб турган ўрис дарахтларга кузи тушди. Улардан нарида кўкиш тошлардан ясалган уйлар куринар, шу атрофдаги ер эса... оқ, яқинда қор ёғиб утгандек эди.

— Тавба, — деб (онаси Хосият опага ухшаб) ёқасини ушлади Эркин. — Қор ёғити-ю, совуғи йук... Э, Гулмурод, Жиндибулоқди курганман, деб мақтаниб эдинг. Бу нима? Ун туқилиб қолганма? — шундай деб кулиб юборди. — Туз-ку, Эркинжон, — деди қулини қулоғидан олган Гулмурод сузилиб. — Жерди тузи чиқиб ётибди.

— Еб буладими? Қизлар хиринглаб кулишди. Эркиннинг уйқуси буткул учиб кетган (унинг куз юмса, ухлаб қоладиган одати бор...), жуда хушёр эди. Кузовнинг тусигидан ушлаб-ушлаб олдинга утаётган Камтар акага гап отди:

— Домла, мундай тушунтириб бормайсизми? Ана поездни кўрдик. Бу ерлар... мунча хунук!

— Разъезд-да, — деб қўйди Камтар ака. — Сенинг соя-

салқин районинг эмас. Э, ука, бу ердаги турмуш... — Пешонаси тиришганча кабинага етди. — Ишлайдилар, ухлайдилар, ейдилар... Бу бизга тугри келмайди.

— Тугри айтасиз, — деди Эркин уйламасдан. — Бу ерларда яшаб булмайди. — Шунда Назокат эсига тушиб кетди. Унинг қопини жаҳл билан тортиб, дарча ойнасида қаради. Кирлаб кетган ойнадан ичкари куринмади. — Нозиклар яхши утиришмади? — деб сўради Ҳамиддан. — Мен ухлаб қопман... — Сунгтхтовсиз бақирди: — Ҳой, муаллим, қачон етамиз Жиндибулоққа?

— Сен айт, — деди муаллим

риш булса... Бунақада одам зур булмайдида! Лекин унинг кунгли буш — йиғлоқи эмас, йук — меҳрибон у. Масалан, хазонлар ичидан топган олмасидан ҳам, ёнғоқми, урикми — ишқилиб, нима топса, Эркинга илинади: яъни, унинг улушини олиб қўяди. Хасталаниб ётиб қолгандай онасига: «Эркинга а й тинг...» дейди. Эркин бу гапни эшитиши ҳамон Пионерлар қондасининг «Дустинг оғир кунга тушса, ёрдам бер» деган бандига риоя қилиб, айни чоғда ички бир ташвиш билан уни кургани келди. Уни ҳам гоҳ «синглим», гоҳ «жияним» деб аҳволини сўрайди. Агар тани

монинг уйи қуйсин. Не-не жигитларди қомига жутти. Жужаларди жетим қилди», деб қарғаниб кетади, йиғлайди ва Эркинни унутиб, масалан жухорипоядаги малла сигирни эмаётган бузоқнинг орқасидан оқсоқланиб жунади: «Насибангди эмлиг-ку, ёмонлагур. Етимчамга қайишмайсанма...»

9

Улар поезд изидан сал узоқлашиб, кейин яна унга ёнмаён булиб қўзилган йулдан гизиллаб кетишар, ҳар қалай, олдиндан эсаётган шабада кишига хуш ёқар, гоҳ-гоҳо йироқлаб кетган поезднинг тутунини олиб келар эди.

Ҳа, бу — жуда зерикарли ман-

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ

БҮҮРМИ

Гулмуродга.

Ҳали Камтар акага Ҳамиддан шикоят қилганида, у кишининг ҳам кулгани эсида эканми: — Узингиз айтинг, сиз — муаллим-ку! — деди.

— Узим айтсам, Жиндибулоқ чегарасига кирдик, — деди Облоқулов. — Ҳозир марказга борамиз... — Кейин кабина ёнидан энгашиб, шофёрга бақирди: — Штабни су-ранг, штабни! — Кейин кабинадаги қизлардан ҳол сўради. — Техника-да, синглим, техника. Кунглинг айни-

соғ булса-ю, бошқа бир сабаб билан, мисол учун бирон дарсни тайёрлай олмаган ёки оёқ кийими ишдан чиққан булса, бурнини тортиб-тортиб, сабоғига кумаклашади, калишини ямашга ҳаракат қилади; чиндан ёрдами тегмаслигини билса, шартта қулидан судраб кетади.

Эркин унинг онасига неча марта дуқлаб айтган: «Деддомга тошширинг мун! Михдай тарбия беришади васпитателлар... Қанча отали-онали ба-

зара эди: поезд йулнинг у ёғида уша сарғиш тизма узала тушиб ётар, энди у тобора баландлашар, аммо ҳамон занг босганга ухшарди. Йулнинг унг томонида эса оқип-оқип уйлар куриниб қолар, бошқа уйлар — бари лойсувоқ қилинган ҳамда томига хирмон қилиб қандайдир бутуқлар босилган, уларнинг айрим жойлари оппоқ эдики, худди паға-паға мезонлар қуниб қолганга ухшар, чунки толалари осилиб турарди.

— Муаллим, ҳу, Камтар ака, — деб бурчакда туриб қолган Облоқуловни узига қаратди Эркин. — Анави томга босилган нарсалар... — Эслаб қолди. — Сукчак, а? Пилла курти боқадими бу ерликлар? — Бошқа болалар ҳам домлага қарашди.

— Уларми, а-а, — деди Камтар ака. — Гузапоя... Бу ерликларнинг утини. Кузда томларига, бостирмаларига бостириб қуйишади. Қишда ёқишади. Ҳим, яхши ёнади. Таркибида мой модласи бор-да. — Кейин Эркинга совуқ тикилди у киши. — Бултур «Батаника» дарсида утиб эдик-ку гузани?

— Ҳо-ю... гузапоя деганингиз қизиқ-да! Домла, уқиш бошқа — куриш бошқа!

— Шундайми? — деб мийигида жилмайди Камтар ака. Кейин жиддий бош ирғади. — Рост, куриш керак... — Кейин хурсиниб, овозини бир парда кутарди. — Пахтани билмаган ўзбек — ўзбек эмас, уқалар. Унинг иши ҳар қанча қийин булмасин, би-лиш керак... Худога шукур, мана энди курасизлар.

Эркин Ҳамидга ялт этиб қаради. Ҳамид унга куз қисди. Гулмурод эса:

— Муаллим, сиз динга ишонасиз-а? — деди. Кейин олдинга боқди. — Биламиз, ишонасиз. Огзингиздан худо тушмайди. Худо олсин... — Кейинги гапи ҳар қанча паст айтилган булса ҳам, ҳаммага эшитилди. Шунинг учун кўпгина кузлар муаллимга сергақлик билан тикилди: нимагаки, мактабда (детдомда ҳам) «Худо йук. Бизлар атеистмиз!» дейдилар, шунинг учун «худо»ни тилга олган ёки номоз уқиганлар «эски одамлар» ҳисобланар эди.

Гулмурод булса биология уқитувчисини паққос «динчи»га чиқариб қўйди.

Қани, у киши нима дер экан? Камтар ака ҳам «бева»нинг «худо олсин» деганини эшитганди, албатта. Шунинг учун у кишидан Гулмуродга қаттиқ гапирлишни кўтиш мумкин эди.

Қиссахонлик

У киши эса олдиндан куз узмай анча пайт жим кетди-да:

— Нима десаларинг — денглар. Аммо вақти келганда, менинг кимлигимниям билиб оласизлар, — деди.

— Вой, хапа қилдимма, муаллимжон? — деди Гулмурод ясама овоз билан.

— Йук-йук. Сен бор гапни айтдинг, — деди Камтар ака пинак бузмасдан. Сунгра туйқус Эркинга бурилиб қараб кулимсиради.

Эркиннинг мияси ҳам тез ишлаб турган эди. Камтар аканинг ялт этиб қараши ҳамон у кишининг Қирқсув билан боғлиқ сирни «айтиб берман» деганини эслаб қолдики, муаллимнинг табассумига мос табассум қилди-да, кайфи жуда ҳам чоғ булиб кетди: бу сафар давомида куп нарсаларни билиб олади у! Ҳа, мана, гузанинг поясини ҳам курди...

Машина унга бурилиб, оппоқ шури чиқиб ётган майдондаги қорга ботган машина изларидек ёнма-ён кетган суқмоққа тушди-да, вангиллаб кета бошлади. Унинг гилдираклари остида эзиллаётган тузини гижир-гижир эшитилади. Димоққа... аччиқ ва бугувчан ҳид урила бошладики, буни дастлаб Гулмурод сезди: қарғаниб, қандайдир попукли сариқ румолча билан оғзини ёшиб олди. Эркин ҳам бир-икки тамшанди-ю, гулдираб олдинга боқди. Кейин кабина ойнасида қарамоқчи булди, аммо барибир ҳеч нарса куринмаслиги учун узини тугиб қолиб:

— Эй, бу нима ўзи? — деб юборди кабина ёнига тагин энгашиб шофёрга гап уқтиратган Облоқуловга. — Ҳей, муаллим, н-нимага шур чиққан? Ерданам шур чиқади-ма?

— Анави сувнинг таъсири булса керак, — деб орқага, демак, Қирқсув тизмасига ишора қилди Ҳамид. Лекин у ҳам домлага зўғум қилди: — Нимага туз чиққан, деб сўрашяпти, муаллим?

Қаддини кутариб олган Камтар ака:

— Ер ишдан чиққан, — деди. — Ерости сувлари тепага кутарилган. — Сунг пешонаси тиришиб, шимол томонларга қараб давом этди: — Болалар, бизнинг тушроғимиз — куп эски тушроқ. Ер ағдарилавериби, бир хил экин экилавериби, дабдала булган. Ҳалеб бир хил овқат еган одам ҳам қусали-ку?

— Мен авқот жемаган булсам ҳам кунглим айниятти, — деди Гулмурод.

Камтар ака ниҳоят унга жаҳл билан қаради.

— Бас, қитмирлик қилма. Сенга ярашсаям... — Кейин яна йироқларга боқди. — Бу кетишда еримиз дабдала булади.

— Даб-да-ла? — Эркин анграйиб қолди. — Домла, бу нима деганингиз? Ахир, ер ҳам... — А-а-а, алмашлаб экиш булмаса, ернинг шури чиқиб-а?

— Бошқа касофат ҳам бор, — деди Камтар ака унга қия қараб қўйиб. — Ҳали кура сан. Кунгил айнишнимам каттасини, — Гулмуродга аччиқ-қина жилмайди, — ушанда биласан. Уф-ф! Эсиз ер... Штабга кириб чиқайлик, йулда гаплашамиз...

ган булса, айт...

— Назокатдиям суранг, Назокатти, — деди Эркин. — Униям кунгли нозик.

— Бу киши нозикликни қаекдан билсин, — деб қўйди Гулмурод. Камтар ака энгашган қуйи Назокатдан ҳам аҳвол сўрай бошлади.

Назокатнинг Эркинларга қандайдир қариндошлиги бор. Унинг онасини Эркин гоҳ — «хола» дейди, гоҳ — «амма». Аммо қизчанинг узига суюнишини яхши билади. Бунинг устига, унинг касалвандлиги Эркинга таъсир қилади: куп мартааб спорт билан шугулланишни, сахар туриб физкультура қилишни маслаҳат берган. Қайда! Боғларида онасига эргашиб экинларни чуқилаш булса, мевали дарахтларнинг тагида изгиб юриб ерга тушганларини этагига те-

лалар яшяпти у ерда... Узимчи, узим? Э, хола, мазангиз йук. Жуда эски хотинсиз-да... Булмаса намоз уқитганда худога айтинг, «қизимга шипо бер» денг. «Калиш бер, куйлак бер» денг... «Отасининг пенсияси нима булади? Менинг отам учун давлат берадиган пенсия энамди носига етмайди. Шунинг учун онам меҳнат қилади. Меҳнат, меҳнатнинг таги роҳат...»

Назокатнинг онаси Эркиннинг жиддий туриб айтган гапларини майинлик билан тинглайди, йигитчанинг назарида, холаси «тушунгандек» булади, аммо кейин: «Ке, пешонангдан битта упай!» деб ушиб олади-да, сунг: «Ҳамма гапларинг рост. Пақат шугина боғни аяйман, холос...» дейди, сунгра одатдагича, «Гир-

Мен адабиётни жуда-жуда эътирамман. Буш вақтимни бадиий асар уқиш, шеър ёд олиш билан утказаман. Бу машгулот менга чексиз завқ беради. Шунинг учун булса керак, келажакда адабиёт муаллимаси бўлгим келади. Бу менинг ягона орзуим. Севимли газетам, мен бугунги иқтисодий жараённинг ўқитувчилар учун ҳам осон кечмаётганлигини биламан. Баъзи устозларнинг бозорларга чиқишга мажбур бўлганлигини ҳам, баъзиларнинг бу касбни «ҳар тугул ишсизликдан сақлайди»

тувчимни ёмон курганимданми, шу қарорга келдим.

Севимли газетам, энди сенга дардимни айтмасам бўлмайди. Мен адабиётни қанчалик севмай, адабиёт дарсида зерикаман. Уйқум келади. Шунинг учун ҳеч қачон бу фандан аёло баҳо олган эмасман. Ва албатта огоҳдантириш олмаган кунимни ҳам эслай олмайман. Айниқса, ўқитувчим тавсия қилган асарларни ўқишга қийналаман. Уқий олмайман уларни. Ахир дарсликда берилмаган янги ҳикоя ва саргузаштларни ўқигим келса, бу ўқитувчини ва фанни ҳурмат қил-

Муаллим бўлмоқчиман

қабилдаги хадиклар туфайли танлаганлигини ҳам, баъзиларнинг эса «Жон қийнамаса ҳам булаверадиган» касб дея танлаганини ҳам биламан. Мен ўқитувчиларнинг қўлчилиги шундай демоқчи эмасман. Фидоий ўқитувчилар қўл ва уларнинг ҳурмати қалбим турида. Донишмандлардан бири айтган экан: «Агар ўқитувчи уз касбига фидоий бўлса, демак у тарих олдидаги маъсулиятини ҳис қиляпти, демак у келажакни ҳавфдан қутқаришти, демак у охирагини қутқаришти». Бувижоним ҳам «Муаллимлик — охиралик, оқибатлик касб» деб қўл айтганлар. Бу йил мактабни тамомлаб олий ўқув юртидан бирига кираман. Бунинг учун ҳозир астойдил тайёрланаётман. Узимни шу касбга руҳан тайёрлаб бўлганман. Бошқа касбни ҳаёлимга ҳам келтира олмайман. Билмадим, мен адабиётни севганимданми ёки адабиёт ўқи-

маслик дегани эмас-ку! Ҳа, мен адабиёт муаллимаси бўламан, албатта. Бироқ муаллимамга ўхшамаган, адабиётни БЕЗДИРИБ эмас, СЕВДИРИБ ургатадиган муаллима бўламан. Менинг назаримда бу дарс бошқаларга нисбатан эркин бўлиш керак-ки, биз ўқувчилар ҳозирданок эркин фикрлаш, эркин муносабат билдириш маданиятини урганайлик. Дарслар баҳсларга бой бўлишини истаётман. Лекин, УҚИТУВЧИНИНГ ФИКРИ СУНГИ ХУЛОСА БУЛИБ ҚОЛМАЙДИГАН МУНОЗАРА тарзида утишини хоҳлайман.

Хуш, тенгдош, замондош дустим! Адабиёт дарсларида зерикиб қолмайсанми? Умуман, дарслардан, дарсликдан кўнглинг тўладими? Агар мактуб ёзишни истасанг, севимли газетамиз «Тонг юлдузи»га ёзақол. Мен сени тинглагим келади, азиз тенгдошим!

РУКИЯ,
Бувайда тумани,
Янгиқўрғон қишлоғи.

Оналар ёзади

Энди менинг боламсан, Икромжон!

нинг билим чуққиларини эгаллашларида барча имкониятлар мавжуд.

Лекин Икромга ухшаган болалар тақдири-чи? Уларнинг келажак олдидаги маъсулиятли вазифалари нималардан иборат экан?

Ундай саволлар ҳам Икромнинг уйлари эмас, У фақат кун буйи машиналар тухташ жойига бориб олиб дуч келган амакидан пул сурайди, кузига яхшироқ куринган амакилардан машинасида айлантириб келишларини илтимос қилади. Қизик, эринмаган одамлар ҳам унинг гапини ерда қолдирмасдан озгина булса ҳам машиналарига чиқарадилар. Шу билан хурсанд. Яна бозор атрофида айланиб юриб бир оз қандайдир пул ҳам ишлаб олади.

Кучага чиқдим дегунимча бу бекорчи болани кураман.

— Мактабга бормайсанми?
— Йўқ, мен мактабда ўқимайман.

— Дусларинг, меҳрибон ўқитувчинг бўлишини хоҳлайсанми?
— Эй, нима қиламан, мактабга боришга ҳеч нарсам йўқ-ку!

Нимага, деб сурайман ундан. Ҳаммасини йиртиб ташлаганман. Мактабни ёмон кураман — дейди у яна қайтариб.

Кейин билсам Икром тарбияси анча оғир бола экан. Онаси рухий хаста, отаси йўқ экан. Қариндош-уруғлари ҳам йўқ. Қўнқушлар фарзандларини у билан уйнашга қўймас эканлар. Чунки унинг оғзидан ёмон гаплар қўйиб чиқар экан.

Болалик, олис кетсанг ҳам осмон каби барибир тиниқ. Болаликнинг нур сочаётган ёғдуларида

ҳали бурон, селлар, қаҳратон қишлари йўқ. Фақат тоза гулдек очиқ-сочилган бустонлари бор холос.

Юртбошимиз «Савоб ишни ҳар кунни, ҳар ким қилиши керак» деганларида бу хислат билан халқпарварлик, одамийлик тушунчаларига алоҳида аҳамият берганга ўхшайдилар.

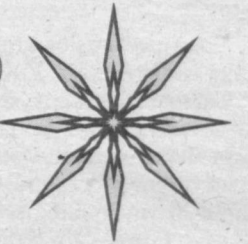
Шу уринда бир савоб ишни қилган мудира опа чеҳрасини яна кургим келаверади. У ҳақиқий болалар мураббийси.

Фарзанди йўқ вақтида туғуруқхонада онасиз қолган чақалоқни фарзандликка олади. Уз ўғли қаторида бу икки уғилни икки кузи деб вояга етказмоқда. Бизнинг юртимиз озод ва обод. Яхши одамлари ҳам бор. Сен каби кучада қолган болаларга етарлича шарт-шароитлари ҳам бор. Юртнинг мақсади ва орзулари ҳам. Келажак авлодинг баркамол ва етук шахслар қилиб камол топтириш. Икромдек тарбияси қийин бўлиб қолган болалар жамиятнинг оғриқ азобига айланмаслиги учун уни бу йўлдан қайтармоқ даркор. Мен Икромни чақирдим. Ҳол аҳвол сураган бўлиб... уйимга етаклаб келдим.

Дунё уқиб тугатиб булмас тилсимларга бой нарсаси. Ер юзида яхшилик ва саховат бор экан, сенинг тарбиянг ҳам яхшилар қўлида бўлади, Икромжон! Бунга — сенинг, енимда чопқиллаб бораётган болаликнинг мурғак нигоҳлари гувоҳдир.

Маъмура МАДРАХИМОВА.

ҚОР

Ёғдим совуқ баҳона,
Мен — қиш фаслини меҳмони,
Меҳмон бўлиб келаман —
Сизни хурсанд қиламан.

Далаларни, қирларни
Оппоқ рангга буркайма,
Болаларни шод этиб,
Қиш гаштини сургайма.

Дилдора ҚОСИМОВА,
Самарқанд вилояти,
Тойлоқ туманидаги
2-ўрта мактабнинг
6-«А» синф ўқувчиси.

Мактублар қутиси

— Ойи, почтадагилар «Шундай газета ҳам бор эканми?» — деб, мени «Тонг юлдузи»га обуна қилишмади, — дея хафа бўлиб келди кичик ўғлим. Ҳайрон бўлиб қолдим. Чунки «Тонг юлдузи» (аввали «Ленин учқуни») газетасини ўқиш у ёқда турсин, болаларимизнинг республикада ягона бўлган газетаси билмайдиганлар ҳам бор келиб-келиб қўлидан ларининг барчаси димлари-я!

Ҳа, эн-
в о б

н и
экан, яна
матбуот нашр-
утадиған почта хо-

ди болам ёш деб, қисқа жақилишгандир-да, деб уйлаб, почтага узим бордим. Лекин ҳақиқатдан ҳам улар менга қараб елка қисийди: «Уч-тўрт кундан кейин хабар олинг, аниқлаб сўнг обуна қиламиз», — дейишди. Ахир йил охирида қолган булса, обунага кечикмасмиканми? деган уй билан тарвузим қўлтигимдан тушганча уйга қайтдим. Чунки менинг уч фарзандимнинг барчаси ўқувчи, шу газетанинг ашаддий муҳдиси бўлиш билан биргаликда хат орқали мақолалар билан қатнашиб ҳам турадилар-да.

Барно ОТАЖОНОВА,
Тошкент вилояти,
Зангиота туманидаги
Улуғбек жамоа хўжалиги.

БИЛАСИЗМИ?

Анаконда деган узунлиги 5—6 метрлик илон 2 йилгача овқатланмасдан юривераркан.

Тошбақа тухумини қушларга ўхшаб бағрига босиб ётмасдан, тухумига тикилиб туриб, кўз нури билан ёритар экан.

Ален Бомер деган одам Атлант уммонини резинка қайиқ билан 65 кунда сузиб ўтган.

Лондон шахрининг халқи 147 тилда сузлашар экан. Шунинг учун ҳам Лондонни «Лингвистикалик Вавилон» дейишади.

Париждаги Эйфел Минорасини қуришган қурувчилар ва безовчиларнинг майтини шу минора бошига қўйишган экан.

Бразилиянинг Рио-де-Жанейро шаҳридаги «Марикана» исмли миллий стадионга 125000 томошабин сиғар экан.

Пифагор, Гален, Цезарь каби атоқли одамлар фолбинларга ишонган.

Андрес Ценсий-швед олими. У 1742 йили температура ўлчов асбобини (термометрни) кашф этган.

Озарбайжонда асфальт кўли, Алжирда сиёҳ кўли, Урусиянинг Челябинск вилоятида Сладкое (ширин кўл) кўли бор.

5 кило асал йиғиш учун болари 10 миллион гулга қўнар экан.

**Қидирбой
Тўлабоев.**

ТОНГ ЮЛДУЗИ Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ ҚЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМФАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАХРИР ХАЙЪАТИ:

Йўлдош САИДЖОНОВ, Омон
МАТЖОН, Гулнора ЙЎЛДО-
ШЕВА, Хотам АБДУРАИМОВ,
Икқилоб ЮСУПОВА, Далахон
ЁҚУБОВ, Илоят АБДУСОА-
ТОВА, Суванатилла ҚУЗИЕВ,
Муқаррама МУРОДОВА, Фозуза
ОДИЛОВА.

«ЁШИҚТИСОДЧИ»

ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:
Музаффар ПИРМАТОВ,
Равшан ҚАМБАРОВ,
Маҳлиё МИРСОАТОВА,
Гулнора МУҲАМЕДОВА.

IBM компьютерида терилди ва
саҳифаланди. Офсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Буюртма — Г-0606.
46.496 нусхада босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга топшириш вақти 19.00
Топширилди — 21.30
Навбатчи Феруза ОДИЛОВА

Руйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137
Маъзилемиз: 700083,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кучаси,
32-уй.
• Нашр курсаткичи: № 64563
• Телефон:
• 1-33-44-25
• 1-36-57-91
• 1-36-54-21